

MŪSŲ GIRIOS

Žurnalas apie miškus ir miškininkus

2024 / rugpjūtis

*Gerbiami miškininkai,
sveikiname
su artėjančia
profesine švente!*

*Įvyko įvadiniai Lietuvos
Miškų įstatymo klausymai*

*Miško medžių selekcija
žengia į naują etapą*

*Vilniaus japoniško sodo
augalų fitosanitarinė būklė*

DIDELIAIS KIEKIAIS SUPERKAME BERŽO RAŠTUS

nuo 16 cm skersmens

Informacija apie supirkimo kainas ir sąlygas internete www.likmere.lt
telefonais +370 340 60054, +370 687 51927, el. paštu info@likmere.lt

Viskas dirbantiems ir besiltsintiems miške – Viskas vienoje vietoje

- ▶ IŠKLAUSYSIME
- ▶ PAKONSULTUOSIME
- ▶ PARINKSIME GERIAUSIĄ, KOKYBIŠKIAUSIĄ IR PIGIAUSIĄ
- ▶ OPERATYVIAI ATVEŠIME TIESIAI PAS JUS, O JEI REIKIA IR Į MIŠKĄ

miskui.lt

UAB „MMC Forest“

Nausodžio k.,
Vėžaičių sen.,
96215 Klaipėdos r.
Tel. 8 673 51506
El. paštas info@mmc.lt
www.miskui.lt

4 Kronika

Aktualijos

6

R. BAKYS.

Įvyko įvadiniai Lietuvos Miškų įstatymo klausymai

7

Daugiau nei 30 Miškininko dienos renginių

Miškininkystė

8

K. GRIGALIŪNAS.

Trumpa Lietuvos valstybinių miškų 2024 m. I pusr. sanitarinės būklės apžvalga

10

V. VERBYLA,
V. RIBIKAUSKAS.

Miško medžių selekcija žengia į naują etapą

12

Žemė, apauganti mišku – galimybė tapti miško savininku ir gauti kompensaciją

13

J. VITKAUSKAITĖ.

Miškus auginantys žmonės

Augalų ligos

16

B. GRIGALIŪNAITĖ,
D. BUROKIENĖ,
A. STACKEVIČIUS.

Vilniaus japoniško sodo augalų fitosanitarinė būklė

18

Medienos pramonė

D. VIŽLENSKAS.

Medienos produktų eksportas ir importas 2024 m. I ketv.

22

Miško flora ir fauna

S. PALTANAVIČIUS.

Lietuvos miškų paukščiai. Mažasis erelis rėksnys (*Aquila pomarina*)

23

Lietuvos miškų žvėrys.

Pelė mažylė (*Micromys minutus*)

Laisvalaikio kūryba

24

J. VITKAUSKAITĖ.

Inkluzai Šimonių girioje

26

Atradimai

E. JANULEVIČIŪTĖ-
GUIMERA.

Kelionė į kitą pasaulio pusę. Indonezija. Balio sala.

30

Išėję negrįžti

32

Medžioklė

V. RIBIKAUSKAS.
Ižūlus šerniokas

34

Laisvą minutę

Kryžiažodis

MIELAS SKAITYTOJAU,

žurnalą „Mūsų girios“ galima užprenumeruoti likusiems 2024 metų mėnesiams:

- el. paštu rimondas@musu-girios.lt, info@musu-girios.lt;
- tel. +370 687 10616; ■ www.musu-girios.lt
- visuose Lietuvos pašto skyriuose.

Žurnalo indeksas – 5057, prenumeruojant su nuolaida – 5058.

Žurnalo prenumeratos kaina: 1 mėn. – 5,00 Eur, su nuolaida – 3,50 Eur.

LIEUVOS MIŠKININKŲ SAJUNGOS
ŽURNALAS

Leidžiamas nuo 1929 metų birželio
Indeksas 5057, su nuolaida – 5058

2024 m. rugpjūtis, Nr. 8 (916)

ISSN 1392-6829

LEIDĖJAS

Viešoji įstaiga „Mūsų girios“

Adresas korespondencijai:

P. d. 604, Vilniaus 16-asis paštas,
Nemenčinės pl. 2, 10001 Vilnius
Mob. tel. +370 687 10616

El. paštas: info@musu-girios.lt
rimondas@musu-girios.lt
rimondas.vasiliaskas@gmail.com

www.musu-girios.lt

@musugirios

Įmonės kodas 125302897

PVM mokėtojo kodas LT 253028917

A. s. LT887044060001501044

AB SEB bankas

Direktorius – vyr. redaktorius

Rimondas Vasiliaskas

Mob. tel. 8 687 10616

El. paštas: rimondas@musu-girios.lt,
rimondas.vasiliaskas@gmail.com

Spausdino UAB „Standart Impresa“
S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, 02189 Vilnius
www.standart.lt

Tiražas 510 egz.

Kaina 5 Eur

Kaina su nuolaida 3,50 Eur

„Mūsų Girios“ (Our Forests) magazine
Editor-in-chief R. Vasiliaskas
PO Box 604, 16th Vilnius Post Office,
LT-10001 Vilnius, Lithuania

Redakcijos ir autorių nuomonė ne visada sutampa.

Už reklamos turinį redakcija neatsako.

„Mūsų giriose“ išspausdintus straipsnius ar jų
dalis perspausdinti galima tik gavus raštišką
redakcijos sutikimą ir su šaltinio nuoroda.

Redakcija pasilieka teisę redaguoti straipsnius.

KRONIKA

Rugpjūčio 7 d. Vyriausybė patvirtino Kučiuliškės valstybinio herpetologinio draustinio ir Svencelės valstybinio telmologinio draustinio ribų planus, kuriuose numatyta praplėsti šių saugomų teritorijų ribas.

Įvertinus Kučiuliškių herpetologiniame draustinyje, įsteigtame išsaugoti balinių vėžlių populiacijoms, aptinkamų saugomų rūšių ir buveinių apsaugos poreikius, jo plotą planuojama padidinti 69,52 ha (nuo 80 ha iki 149,52 ha). Draustinyje taip pat saugomi skiauterėtieji tritonai, raudonpilvės kūmutės, Europos Bendrijos svarbos gamtinės buveinės Natūralūs distrofiniai ežerai, Tarpinės pelkės ir liūnai, Vakarų taiga, Pelkiniai miškai.

Siekiant išsaugoti Svencelės telmologiniame draustinyje esančią aukštapelkę, siūloma plotą padidinti 197,5 ha (nuo 1204 ha iki 1401,5 ha). Draustinyje saugomi ir dirviniai sėjikai, Europos Bendrijos svarbos gamtinės buveinės Natūralūs distrofiniai ežerai, Aktyvios aukštapelkės, Pelkiniai miškai.

Rugpjūčio 8 d. aplinkos ministras patvirtino patvirtino Medžioklės taisyklių pakeitimus, kurie įteisina elektroninį medžioklės lapą ir kitų su medžiokle susijusių procesų dokumentų skaitmeninimą. Taip pat atšauktas tauriųjų elnių medžioklės limitavimas, pailgintas šių elnių medžioklės sezonas, o svetimžemių rūšims priskiriamus dėmėtuosius elnius ir Dovydo elnius bus galima medžioti visus metus.

Svetimžemių rūšims priskiriamus dėmėtuosius elnius ir Dovydo elnius leidžiama medžioti visus metus dėl jų neigiamo poveikio ekosistemoms, siekiant, kad Lietuvos gamtoje jų liktų mažiau.

Dėl didelės žalos miškui, pasėliams ir nuolatinio limitų neišnaudojimo, tauriųjų elnių patinų medžioklės sezonas pailgintas mėnesiu – iki vasario 28 d. Taip pat 15 dienų paankstinta tauriųjų elnių patelių ir jauniklių medžioklės sezono pradžia, šiuo gyvūnus bus galima medžioti nuo rugsėjo 1 d. bei panaikinta nuostata apie tauriųjų elnių sumedžiojimo limitų nustatymą.

Medžiojamųjų žvėrių apskaitos duomenimis, per pastaruosius 5 metus tauriųjų elnių populiacija Lietuvoje padidėjo 2 kartus – nuo 41 266 tauriųjų elnių 2017–2018 m. medžioklės sezonu iki 85 950 tauriųjų elnių 2023–2024 m. medžioklės sezonu.

Apšviečiant prožektoriumi medžioti invazinius žvėris – mangutus, paprastuosius meškėnus, kanadines audines, nutrijas, ondatras, šernus – taip pat bus leidžiama visą laiką, o ne tik laikotarpiu nuo spalio 15 d. iki kovo 31 d., kaip buvo iki šiol.

Svarbiausias pokytis Medžioklės taisyklėse – greta popierinio medžioklės lapo nuo spalio 15 d. bus galima naudoti ir elektroninį medžioklės lapą: sudaryti medžioklės dalyvių sąrašą, tvarkyti medžioklės laimikio duomenis, pildyti paraiškias

nustatyti žvėrių sumedžiojimo limitus. Kadangi automatizuojama sumedžiotų gyvūnų, įskaitant limituojamus, apskaita, elektroninio medžioklės lapo naudotojams atšaukiama pareiga teikti kasmetines sumedžiojimo ataskaitas.

Rugpjūčio 9-10 d. Aplinkos apsaugos departamento pareigūnai tikrino, kaip poilsiautojai laikosi aplinkosaugos reikalavimų saugomose teritorijose. Per akciją buvo atlikta 10 reidų 15 saugomų teritorijų, skirtinguose šalies regionuose – draustiniuose, rezervatuose, nacionaliniuose bei regioniniuose parkuose.

Per reidus pareigūnai patikrino vieną nacionalinį parką, aštuonis regioninius parkus, tris draustinius bei tris rezervatus ir nustatė 24 įvairaus pobūdžio pažeidimus. Daugiausia pažeidimų – 10 buvo nustatyta dėl automobilių statymo ne tam skirtose vietose. Nustatyti šeši žvejybos reikalavimų pažeidimai, keturi pažeidimai dėl netinkamo plaukiojimo vandens transporto priemonėmis. Tai pat fiksuoti du pakrantės apsaugos juostos pažeidimai, kaip automobilis buvo statomas arčiau nei 25 metrai nuo vandens telkinio krašto, vienas Lankymosi miške taisyklių ir vienas Medžioklės taisyklių pažeidimas. Už minėtus pažeidimus asmenims skirtos administracinės baudos.

Rugpjūčio 19 d. Aplinkos apsaugos departamento pareigūnai privačiame sklype Užnemunės g. Kaune pastebėjo pašalintus saugotinus želdinius. Susisiekus su Kauno miesto savivaldybės administracijos specialistais paaiškėjo, kad želdinių kirtimui leidimas nebuvo išduotas.

Informacija pasitvirtino – sklypo savininkas saugotinus želdinius sklype pašalino neteisėtai, pažeidžiant Želdynų įstatymo 13 str. nuostatas. Pareigūnai nustatė, kad buvo pašalinti 95 saugotini želdiniai: 47 gluosniai, 26 paprastieji klevai, 19 mažalapių liepų ir 3 karpotieji beržai. Už pažeidimus pradėta administracinė teisena ir gresia bauda nuo 240 iki 900 eurų, taip pat asmuo turės atlyginti žalą aplinkai – 48 198,50 euro.

Toje pačioje Užnemunės gatvėje, tik kitame privačiame sklype, rugpjūčio 7 d. buvo gautas pranešimas dėl želdinių ir aplinkos niokojimo.

Nuvykus į nurodytą vietą, nustatyta, kad sklype vykdant statybos darbus neturint savivaldybės išduoto leidimo pašalinti 3 saugotini želdiniai – gluosniai. Kitiems pašalintiems medžiams – 5 gluosniams, savivaldybė buvo išdavusi leidimą. Be to, vykdant statybos darbus, gruntu užpilti dar 7 gluosniai ir 1 klevas, taip pažeidžiant medžių gyvybines funkcijas. Už neteisėtai pašalintus, užpiltus želdinius, asmuo atlygino aplinkai padarytą žalą – 3 716 eurų, jam taip pat skirta administracinė atsakomybė – 120 eurų.

Rugpjūčio 21 d. Valstybinėje miškų tarnyboje lankėsi Ukrainos valstybinės miškų įmonės „Ukrainos miškai“ atstovai.

Kolegos domėjosi miškotvarkos ypatumais Lietuvoje, miškų valdymu kuriant valstybines struktūras, galimomis tokio valdymo klaidomis, pasidalino savo patirtimi.

Tarnybos specialistai papasakojo ir apie Lietuvoje vykdomą Nacionalinę miškų inventorizaciją. Pokalbio metu Ukrainos kolegos išreiškė pageidavimą būti pakviesti platesnio spektro vizitui Lietuvoje, kurio metu jie galėtų praktiškai susipažinti su tarnybos vykdomais darbais ir naudojamomis miškų inventorizacijos technologijomis.

Rugpjūčio 23 d. VMT paskelbtais duomenimis, po žievėgraužio tipografo liepos–rugpjūčio mėnesiais vabalų apskaitos, nustatyta, kad vasarinės kartos vabalų gausa išlieka rekordiškai didelė. Ji antra gausiausia nuo 2003 m., kai pradėtas vykdyti žievėgraužio tipografo populiacijos stebėjimas (neviršija tik 2014 m. gausos). Vasarinės kartos vabalų yra 31 proc. gausiau, nei per panašų 2023 m.

Per šeštą šių metų žievėgraužio tipografo apskaitą vienoje gaudyklėje sugauta vidutiniškai 400 vnt. vabalų. Arba beveik 55 tūkst. vabalų visomis monitoringo vykdymui skirtomis 138 gaudyklėmis per periodą nuo liepos vidurio iki rugpjūčio antros dekadės.

Sugautų vabalų kiekis atskiruose regionuose buvo skirtingas. Didžiojoje šalies teritorijos dalyje žievėgraužių skraidymas nebuvo labai intensyvus. Tam įtakos daugiausiai turėjo orų sąlygos. Didžioji dalis vasarinės kartos vabalų dalyje medynų jau buvo suskraidę liepos mėnesio pirmoje pusėje. Tiems, kurie išsivystė vėliau arba ruošėsi skristi į papildomo maitinimosi vietas, skraidymą sutrukdė liepos mėnesio antroje pusėje vyravę pakankamai lietingi ir vėjuoti orai. Žievėgraužio tipografo vabalų skraidymas atskiruose regionuose suintensyvėjo tik rugpjūčio mėnesio pradžioje, kai nusistovėjo šilti ir ramūs orai.

Bendras vasarinės kartos sugautų vabalų kiekio padidėjimas, lyginat su panašiu 2023 m. laikotarpiu, buvo 13 regioninių padalinių iš 22, kurių teritorijose vykdoma žievėgraužio tipografo stebėseną.

Didžiausias vabalų kiekio augimas fiksuotas tuose regionuose, kuriuose 2023 m. vasarinės kartos vabalų sugauta sąlyginai nedaug. Daugiausiai II kartos žievėgraužio tipografo sugautų vabalų kiekis išlieka Trakų (8510 vnt. gaudyklėje), Radviliškio (5800 vnt.) ir Prienų (5784 vnt.) regionuose.

Rugpjūčio 29 d. Aplinkos ministerija paskelbė stichinę nelaimę Trakų r. savivaldybės miškuose ir pradedamos taikyti specialiosios apsaugos ir stichinių nelaimių padarinių šalinimo miškuose priemonės. Valstybinės miškų tarnybos duomenimis, šios savivaldybės teritorijoje dėl miškų kenkėjo – žievėgraužio tipografo pažeidimų išdžiūvusiu ir džiūstančiu eglės medynų tūris sudaro 26,1 tūkst. kubinių metrų ir viršija stichinės nelaimės ribą.

Birželį stichinė nelaimė buvo paskelbta Kazlų Rūdos ir Vilniaus r. savivaldybių teritorijose, o liepą – Šalčininkų r. savivaldybėje.

Paskelbus stichinę nelaimę miškuose, miškų valdytojai, savininkai ir naudotojai per 10 dienų nuo pranešimo apie stichinę nelaimę paskelbimo privalo apžiūrėti savo miško valdas, esančias šiose savivaldybėse.

Stichinės nelaimės paskelbimo laikotarpiu miškų valdytojai, savininkai ir naudotojai turi žvalgyti savo medynus ne rečiau, kaip kas dvi savaites medžių vegetacijos metu. Kitu metu

– ne rečiau kaip kas mėnesį. Pastebėtas eglės su besivystančiais žievėgraužiais tipografaus privalu nedelsiant pažymėti ir iškirsti sanitariniais miško kirtimais: ankstyvose vabalų vystymosi fazėse – iki lėliukių susiformavimo, lėliukių ar jaunų vabalų fazėse – ne vėliau kaip iki naujos kartos vabalų išskridimo.

Pagrindinė miško sanitarinės apsaugos priemonė prieš žievėgraužį tipografa – laiku iškirsti šio kenkėjo apniktus medžius ir išvežti medieną iš spygliuočių miško ne arčiau kaip 500 m nuo pakraščio medyno, kurio sudėtyje yra daugiau kaip 20 proc. vyresnių nei 40 metų amžiaus eglėlių arba nužievinti iškirstus medžius, arba sumalti į skiedras. Kitų efektyvių kovos su žievėgraužiu būdų nėra.

Miško savininką, nežinantį nuo ko pradėti ar neturinčiam galimybių pačiam atlikti pažeistų eglėlių šalinimo darbų, Valstybinė miškų tarnyba kviečia kreiptis į jos konsultacijų centrą tel. +370 670 06211. Tarnybos specialistai pakonsultuos, kokius žingsnius atlikti.

Norintys paremti Ukrainą, tai padaryti gali šiais būdais:

- Ukrainiečiams padėti finansine parama ir paaukoti norimą sumą interneto puslapyje www.aukok.lt;
- Aukoti bankiniu pavedimu ir pervesti norimą sumą:
Gavėjas: VšĮ Mėlyna ir geltona (www.blue-yellow.lt)
Banko sąskaita: **LT17 7300 0101 4089 4869**, Bankas Swedbank
Mokėjimo paskirtis: PARAMA
- Paaukoti trumpuoju telefono numeriu **1485**, auka – **5 eurai**;
- Galinčius suteikti būstą, ar kitaip savanoriškai prisidėti, užpildyti savanorio anketą interneto puslapyje www.stipruskartu.lt;
- Kaip paremti Ukrainos ginkluotąsias pajėgas pervedant pinigus galima sužinoti KAM tinklapyje ar [facebook](https://www.facebook.com/kam) paskyroje ;
- Prieglobstis Ukrainos gyvūnams – www.lietuvagyvunams.lt.

Lietuvos miškininkų sąjunga kartu su VšĮ „LDK palikuonys“ renka paramą Ukrainos kovotojams už laisvę. Visa surinkta parama pristatoma 100% tiesiogiai savanorių pajėgoms.

Lietuvos miškininkų sąjungos
Paramos Ukrainai koordinatoriūs:
Kęstutis Markevičius
ukraina@miskininkusajunga.lt

PARAMA UKRAINAI

Ми підтримуємо Україну! Тебуніе міškai!

Įvyko įvadiniai Lietuvos Miškų įstatymo klausymai

Dr. REMIGIJUS BAKYS

Šios kadencijos Seimas ir Vyriausybė miškininkystės sektorių liečiančiais teisėkūros klausimais buvo labai aktyvūs. Kurta ir bandyta tobulinti visą eilę teisės aktų: Saugomų teritorijų įstatymą, Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo projektą, Miško kirtimų taisyklės ir t. t. Atėjo eilė ir Miškų įstatymo projektui, kurį valdančioji dauguma siekė paruošti ir teikti Seimui dar šios kadencijos metu. Aptariamą Miškų įstatymo Nr. I-671 pakeitimo projektą pristatė aplinkos viceministras Kęstutis Šetkus.

LAMMC Miškų institute rugpjūčio 26 d. vykusiuose klausymuose diskusiją moderavo Seimo Aplinkos apsaugos komiteto pirmininkė Aistė Gedvilienė kartu su šio komiteto nariu ir Seimo Laikinosios Daugiafunkčių miškų puoselėjimo grupės vadovu, miškininku Justinu Urbanavičiumi. Diskusijoje taip pat dalyvavo kiti Seimo nariai – Kaimo reikalų komiteto pirmininkas prof. Viktoras Pranckietis, Kasparas Adomaitis, Romualdas Vaitkus, Tomas Tomilinas.

Daug pastabų ir pasiūlymų Miškų įstatymo pakeitimo projektui išsakė akademinės bendruomenės miškininkai ir autoritetai: prof. habil. dr. Stasys Karazija, prof. habil. dr. Antanas Juodvalkis, dr. Julius Danusevičius, prof. dr. Darius Danusevičius, prof. dr. Andrius Kuliešis, dr. Vidmantas Verbyla, doc. dr. Kęstutis Armolaitis, prof. dr. Gintautas Mozgeris, LAMMC direktoriaus pavaduotojas Miškų instituto veiklai dr. Marius Aleinikovas, doc. dr. Albinas Tebėra, dr. Remigijus Bakys, atstovavęs ir Lietuvos miškų ūkio rūmus.

Miškų įstatymo projekto aptarime aktyviai dalyvavo Lietuvos miško ir žemės savininkų asociacijos vadovas dr. Algis Gaižutis, pateikęs išsamią analizę, kokį poveikį įstatymo projektas turėtų privatiems miško savininkams, jei būtų priimtas dabartinėje savo formoje. Daug pastabų pateikė kiti LMSA nariai – Mindaugas Maciulevičius, Renata Dumbravienė, Antanas Tarvydas.

Lietuvos medienos pramonės įmonių asociacijos „Lietuvos mediena“ vadovas Raimundas Beinortas dalykiškai ir argumentuotai išdėstė, kokias pasekmes įstatymo projekte siūlomi sprendiniai gali turėti medienos apdirbimo ir baldų gamybos sektoriams.

Valstybinės miškų tarnybos poziciją išsakė Virgilijus Vasiliauskas, Valstybinių miškų urėdijai diskusijoje atstovavo generalinis direktorius Valdas Kaubrė, jo pavaduotojai Mindaugas Petkevičius ir Martas Lynikas.

Miškininkystės, miško savininkų ir miškotyros mokslo atstovams

oponavo Aplinkosaugos koalicijos pirmininkė Lina Paškevičiūtė, botanikė iš Gamtos tyrimų centro dr. Jurga Motiejūnaitė ir kiti diskusijoje dalyvavę aplinkosaugos aktyvistai.

Remiantis išsakytomis nuomonėmis ir teiginiais, galima drąsiai konstatuoti, kad šiandieninė miškų įstatymo redakcija sulaukė kritikos ir pasiūlymų iš visų klausymuose dalyvavusių visuomeninių grupių atstovų. Diskusijos dalyviai iš esmės sutarė, kad įstatymo projekte sunku išvelgti ilgalaikius strateginius miškininkystės tikslus, kas yra ypatinga problema, nes sektorius nuo 2020 m. neturi patvirtintos Strategijos vyriausybiniame lygmenyje, o bandymas Strategiją pakeisti Nacionalinio susitarimo projektu patyrė nesėkmę. Daugiausiai kritikos sulaukė siūloma miško grupių reforma. Akademinės bendruomenės, miškininkystės sektoriaus ir miško savininkų atstovai pasigedo siūlomų sprendinių pagrįstumo bei jos poveikio analizės miško ūkiui, medienos apdirbimo pramonei,

privačios nuosavybės apsaugai ir aplinkosaugai. Taip pat pažymėta, kad tokio įstatymo įgyvendinimo kaštai, deleguoti miškininkystės ir medienos apdirbimo įmonėms bei miško savininkams, yra nepamatuoti dideli ir gali būti šiems sektoriams pražūtingi. Aplinkosaugos aktyvistai savo ruožtu pasigedo didesnių ambicijų plečiant saugomas teritorijas.

Remiantis tiek įvykusia diskusija, tiek anksčiau pateiktomis pastabomis Miškų įstatymo projektui, Seimo Aplinkos apsaugos komiteto nariai pripažino, kad dabartinė įstatymo projekto redakcija yra tobulintina ir pažadėjo neskubinti jo priėmimo šios Seimo kadencijos metu, jei įstatymo projekto nepavyks patbulinti. Šie Seimo Aplinkos apsaugos komiteto ir Laikinosios Daugiafunkčių miškų

puoselėjimo grupės surengti įstatymo projekto klausymai – pradinė teisėkūros stadija įstatymų leidėjams susipažįstant su Aplinkos ministerijos rengtu LR Miškų įstatymo projektu. Iki šio svarbaus teisės akto svarstymų Seime dar toloka, nes išsakyta daugybė pastabų: kas tobulintina, keistina, ko trūksta, o ko iš vis reikėtų atsisakyti.

Diskusijų metu išryškėjo esminės šio meto miškų politikos problemos – aplinkosaugos, paremtos vienpusiška saugomų teritorijų plėtra miško ūkio įmonių ir miško savininkų turto vystymo sąskaita, tinkamai jiems neatlyginant. Dabartinis įstatymo projekto variantas negali užtikrinti darnaus miškininkystės sektoriaus vystymosi.

Savo ruožtu Aplinkos apsaugos komiteto atstovai pažadėjo organizuoti išsamias diskusijas svarbiausių su miškų politika ir naujuju Miškų įstatymo pakeitimo projektu susijusiais klausimais.

Daugiau nei 30 Miškininko dienos renginių

Kasmet, trečiąjį rugsėjo šeštadienį miškininkai mini svarbiausią profesinę šventę – Miškininko dieną. Nuo sėklų rinkimo iki šimtamečių miškų priežiūros – miškininkai kasdien užsiima daugybe skirtingų veiklų tam, kad ne tik dabarties, bet ir ateities kartos galėtų džiaugtis ir didžiuliais žaliuojančiais miškais. Šią svarbią progą VMU miškininkai kviečia švęsti kartu, prisijungti prie Miškininko dienos renginių, kurie vyks visoje Lietuvoje ir iš arčiau susipažinti su miškininkystės darbo ypatumais, saugomomis gamtos vertybėmis bei miškų turtais.

Šiomet ypatingas dėmesys skiriamas miškų ir gamtos saugojimui. Renginių metu piliečiai visuose 25 VMU regioniniuose padaliniuose galės susipažinti su VMU miškininkų puoselėjamos gamtos vertybėmis, miško buveinėmis ir sužinos, kodėl svarbu jomis rūpintis bei tausoti jas ateities kartoms. Miškininko dienos renginių ciklo dalimi tampa ir 4 kartą vyksianti Miško kuopa, kurios metu kiekvienas norintis galės prisidėti prie tvaraus miškų rytojaus.

„Švęsdami Miškininko dieną, mes ne tik minime savo profesinę šventę, bet ir siekiame įkvėpti visuomenę stiprinti ryšį su gamta,

branginti gražiausias ir svarbiausias jos vertybes. Miškininko dienos renginiai, kurių metu miškininkai dalijasi savo žiniomis ir patirtimi, yra unikali galimybė pažinti mūsų gamtos lobius, suprasti jų saugojimo svarbą ir prie saugojimo prisidėti patiems. Švęskime Miškininko dieną kartu!“ – pabrėžė VMU generalinis direktorius Valdas Kaubė.

Miškininko dienos renginių cikle – daugiau nei 30 veiklų, tad širdžiai artimą tikrai ras kiekvienas. Norintys iš arčiau susipažinti su miško buveinėmis, draustiniais, pelkėmis galės rinktis net iš kelių pažintinių žygių skirtinguose VMU regioniniuose padaliniuose. Tuo tarpu, tie, kuriems svarbus ne tik žaliuojantis, bet ir švarus miškas, galės prisijungti prie Miško kuopos ir miškų švarinimo. Visuose regioninių padalinių organizuojamuose žygiuose, edukacijose ir kitose veiklose miškininkai pasidalins įdomiais faktais apie miškininkystę, miško ciklą, biologinę įvairovę, gamtos tausojimo svarbą ir naudą.

VMU inf.

Trumpa Lietuvos valstybinių miškų 2024 m. I pusr. sanitarinės būklės apžvalga

KĘSTUTIS GRIGALIŪNAS, VMT Miško sanitarinės apsaugos skyriaus vyr. specialistas

Per pirmą šių metų pusmetį iš viso vabzdžių, ligų sukėlėjų, žvėrių, abiotinių ir kitų veiksnių pažeidimų valstybiniuose miškuose užregistruota 3875,7 ha plote ir tai yra beveik trečdaliu arba 1858,8 ha mažesnis plotas nei pernai tuo pačiu metu (2023 m. – 5734,5 ha). Didžiausią įtaką pažeidimų mažėjimui turėjo užgesęs pušinio pjūklelio židinyš Ignalinos rajone. Miško sanitarinės apsaugos priemonės židiniuose atliktos 1980,8 ha plote.

Per pirmą pusmetį **vabzdžių** pažeidimai užregistruoti 2146 ha plote (apie 55 proc. nuo visų židinių ploto) ir sudarė didžiąją dalį visų miškuose fiksuotų pažeidimų. Iš vabzdžių žalingiausias buvo žievėgraužis tipografas, kurio pažeidimai fiksuoti 2067,7 ha plote, kur sanitariniais miško kirtimais jau iškiršta apie 206 tūkst. ktm medienos. Lyginant su 2023 metų pirmu pusmečiu, šių kinivarpų židinių plotas sumažėjo 16 procentų (2023 m. – 2458 ha). Kazlų Rūdos, Šalčininkų ir Vilniaus rajonų savivaldybių teritorijose pažeidimai pasiekė stichinės nelaimės lygmenį, kuomet išdziūvusių ir dziūstančių medynų tūris sudarė daugiau kaip po 25 tūkst. kubinių metrų medienos. Miško sanitarinės apsaugos skyriaus specialistų vykdoma žievėgraužio tipografo populiacijos stebėseną rodo, kad pirmos generacijos vystymosi metu skraidžiusių vabalų kiekis buvo kiek mažesnis nei pernyktė rekordinė populiacija. Visgi kenkėjų skaitlingumas ir toliau išlieka labai didelis visoje Lietuvos teritorijoje, todėl būtina aktyviai vykdyti šviežiai kenkėjų užpultų eglė aptikimą, iškirtimą ir šalinimą iš miško.

Medžių **infekcinės ligos** registruotos 594,9 ha plote (apie 15 proc. nuo visų židinių ploto). Atlikus sanitarinius miško kirtimus

likviduota 12,5 ha židinių. Didžiausius ligų židinių plotus ir toliau tradiciškai sudaro lėtinės ligos: drebulinės pinties pažeisti medynai (285 ha) ir dziūstantys uosynai (174,3 ha). Šakninė pintainė spygliuočių medynuose fiksuota 111,7 ha plote. Chroniškų ligų židinių po truputį mažėja ir antram pusmečiui lieka 558,2 ha plote.

Žvėrys mišką pažeidė 775,2 ha plote (apie 20 proc. nuo visų pažeidimų). Pa-grindiniai žaladariai yra elniniai žvėrys (743,3 ha): nukandžioti ūgliai želdiniuose ir žėliniuose užregistruoti 409,6 ha plote, žievė jaunuolynuose nulaupyta 326,1 ha plote, briedžiai viršūnes pušynuose laužė 7,6 ha plote.

Valstybiniuose miškuose užregistruotų pažeidimų plotas 2024 m. I pusr., ha

Pažeidimai	Naujai užregistruoti pažeidimai ir iš ankstesnio apskaitos periodo likę chroniški pažeidimai	Atlikta priemonių židiniuose
Vabzdžiai	2146,0	1721,7
Infekcinės ligos	594,9	15
Gyvūnai	775,2	12,5
Abiotiniai veiksniai	334,1	227,9
Mechaniniai pažeidimai	25,5	3,7
Iš viso	3875,7	1980,8

Abiotinių veiksnių sukeltų pažeidimų per 2024 metų pirmą pusmetį užregistruota 343,1 ha plote ir tai sudarė 9 procentus nuo visų židinių ploto. Daugiausia (49 proc.) šios kategorijos pažeidimų sukėlė vėjas – 238,8 ha plote. Šalnų fiksuotos 40,3 ha plote. Sniegas ir ledas pažeidė miškus 20,5 ha plote. Gaisrai fiksuoti 22,4 ha plote. Kitų abiotinių veiksnių žala buvo nežymi.

Per pirmą 2024 metų pusmetį VĮ Valstybinių miškų urėdijos darbuotojai

atliko daug miškų sanitarinės būklės gerinimui skirtų profilaktinių darbų: iškabino 3535 gaudykles žievėgraužiui tipografui sugaudyti, išdėstė 347 vilioklius naudiniams plėšriesiems vabzdžiams privilioti, iškabino 9201 inkilą, išvalė 7032 ankstesniais metais iškeltus inkilus, 251 ha želdinių/žėlinių aptvėrė tvora, iškasė duobeles pušinių straubliukų sugaudymui 393,6 ha plote, aptvėrė 241 skruzdėlyną, atrinko ir pažymėjo 819 uoksinių medžių, stabdant šakninės pinties plitimą, karbamido tirpalu po ugdomųjų miško kirtimų 74,5 ha plote aptepė spygliuočių kelmus, 50,1 ha želdinių/žėlinių plote įrengė 33 stebyklas plėšriesiems paukščiams nutūpti ir įvykdė dar eilę priemonių, iš viso 1288,4 ha plote.

2024 metų antrajame pusmetyje sanitariniu požiūriu nepalankiausia padėtis numatoma 40 metų ir vyresniuose eglynuose, kur bus didelė tikimybė formuotis žievėgraužio tipografo masinio dauginimosi židiniams. Taip pat, vėjo pažeistuose medynuose, kuriuose buvo išverstos ar nulaužtos 40 metų ir vyresnės eglės. Laiku nesutvarkius žalių eglių vėjavartų ir vėjalaužų, tokie medynai taip pat taps žievėgraužio tipografo dauginimosi ir plitimo vietomis.

Žievėgraužis tipografas

Mėlynasis alksninukas

VMT archyvo nuotraukos

Kenkėjas	2024 m. I pusmetis		Prognozė 2024 m. II pusmečiui
Lajų kenkėjai	nedaug	➔	Medžių lajų kenkėjų židinius sudarys alksninukai. Galimas pušinio pelėdgalvio židinių kilimas Džūkijoje.
Liemėnų kenkėjai	labai daug	⬆	Žievėgraužio tipografo plitimo rizika eglynuose labai didelė, židinių plotai ir pažeistų eglių kiekiai augs.
Želdinių/žėlinių ir jaunuolynų kenkėjai	nedaug	➔	Kenkėjų populiacijos ir daroma žala stabili eilę metų.
Medžių grybinės ligos	daug	➔	Chroniškų ligų (uosių džiūvimas, drebulinė pintis, šakninė pintis) pažeisti plotai išliks pakankamai dideli.
Elniniai žvėrys	daug	➔	Elninių žvėrių pažeisti plotai išliks gan dideli.

Paskelbtas leidinys „Genetiniai aspektai, susiję su miško dauginamosios medžiagos gamyba ir naudojimu“

Paskelbtas daugiau nei du dešimtmečius trukusio tarptautinio bendradarbiavimo rezultatas – leidinys „Genetiniai aspektai, susiję su miško dauginamosios medžiagos gamyba ir naudojimu“ (Genetic aspects linked to production and use of forest reproductive material), kuriame atskleidžiama, jog genetinis elementas yra lemiamas veiksnys atkuriant atsparius miškus, galinčius išlikti vykstant klimato pokyčiams ir netgi prie jų prisitaikyti.

Leidinyje akcentuojama, jog vykstanti sparti klimato kaita pranoksta medžių populiacijų gebėjimą natūraliai prisitaikyti prie pokyčių. Anot autorių, miškų valdymas turi būti kompleksiškas, pagrįstas ne tik natūraliu miško atsikūrimu, bet ir miško dauginamosios medžiagos (MDM) pagalbine migracija – mokslinių tyrimų pagrindu suplanuotu individų perkėlimu natūraliose rūsies arealo ribose ar už jos.

Jame aptariami natūralaus miško atsikūrimo bei pagalbines migracijos procesai, įvertinami jų teigiami efektai ir rizikos, procesų derinimas tar-

pusavyje ir rezultato priklausomybė nuo individų gebėjimo adaptuotis.

Leidinį išleido Europos miškų genetinių išteklių išsaugojimo programa (European Forest Genetic Resources Programme – EUFORGEN), skatinanti išsaugoti ir tausiai naudoti miško genetinius išteklius Europoje kaip neatsiejamą tvaraus miškų valdymo dalį. Šiuo metu EUFORGEN programoje dalyvauja 29 Europos šalys, tarp jų ir Lietuva. Šalių narių ekspertai programoje keičiasi informacija ir patirtimi, analizuoja politiką bei praktiką, kuria mokslu pagrįstas strategijas, įrankius ir metodus, skirtus gerinti miško genetinių išteklių valdymą.

Miško genetinių išteklių išsaugojimas, MDM gamyba ir naudojimas yra sudėtingi, daugybę miškininkystės sričių ir veiksmų apimančios procesai. Dėl to EUFORGEN, siekdama padėti nacionalinei, regioninei politikai ir sprendimų priėmėjams susivokti šioje daugialypėje srityje, leidinyje išskyrė net 38 rekomendacijas, apimančias MDM politiką, mokslinius tyrimus, sėklinės miško bazės valdymą,

MDM gamybą ir medėlynų praktiką bei jų kontrolę.

Leidinys yra prieinamas internete.

VMT inf.

Miško medžių selekcija žengia į naują etapą

Dr. VIDMANTAS VERBYLA, VYTAUTAS RIBIKAUSKAS

Miškininkų senjorų klubo „Giriūnai“ nariai birželio 28 d. apsilankė VĮ Lietuvos valstybinių miškų urėdijos Dubravos medelyno teritorijoje naujai įkurtame Miško medžių kryžminimų stacionare, kur VMU Medelynų padalinio specialistas Valmantas Kundrotas supažindino su šio stacionaro veikla.

Giriūniškiai įsitikino, kad miško selekcija Lietuvoje nestovi vietoje, o Lietuva yra tarp pirmaujančių šalių pasaulyje miško medžių selekcijos srityje.

Per šešis pastaruosius dešimtmečius Lietuvos miškininkai yra sukūrę gausią ir kokybišką miško medžių sėklinę bazę. Iš miško medžių selekcinėse objektų paruoštų sėklų išaugintais sodmenimis atkuriami iškirsti medynai ir įveisiami nauji miškai, o tolesniems moksliniams tyrimams plačiai išskleistas pirmos kartos bandomųjų želdinių tinklas. Tačiau miško medžių selekcija, pagrįsta atrankos principais ir atnaujinama iš tų pačių šaltinių, dėl nekontroliuojamo laisvo šeimų apsidulkinimo tolimesnėje perspektyvoje gali nebeduoti norimų rezultatų. Tolimesniam selekcijos vystymuisi iškilo būtinumas pereiti prie kontroliuojamų kryžminimų – aukštesnės pakopos miško medžių selekcijos ciklo.

Universalaus genotipo, atitinkančio adaptacines (prisitaikymo prie aplinkos), kiekybines (prieaugio), kokybines (medienos vertės) ir atsparumo (ligoms, kenkėjams, neigiamoms faktoriams) savybes, gamtoje nėra. Todėl hibridizacijos metodais (įvairių kryžminimų būdų) galima keletą selekcionuojamų požymių sutelkti viename genotipe, nepabloginant kitų požymių. Visa tai atveria galimybes ir selekcijos diversifikavimui (selekcijos pagal tiksline paskirtį) – apsauginiams, rekreaciniams, urbanistiniams, pramoninės medienos ar trumpos apyvartos (maksimalaus produktyvumo) miškams. Be to, tai ir ryškiai padidina biologinę įvairovę genetiniu aspektu.

Be kontroliuojamų kryžminimų, miško medžių selekcijos vystymasis įstrigtų. Pėrėjimas į naują, aukštesnės kokybės selekcijos etapą, paremtą kryžminimais, sibsų ir klonine selekcija, užtikrins daug didesnę selekcinę naudą, lyginant su fenotipine (rinktinių medžių) selekcija ir laisvo ap-

sidulkinimo šeimų selekcija. Kryžminimui naudojamas jau anksčiau sukauptas pačių vertingiausių savybių (atsparumo, kokybės ir produktyvumo) paprastosios eglės genotipų klonų rinkinys, įveistas su uždara šaknų sistema ant mobilų transportuojamų padėklų galimo keisti tūrio (šiuo metu 20 litrų) vazonuose. Šiam objektui įveisti kol kas panaudota paprastosios eglės miško dauginamoji medžiaga, paskiepyta iš geriausių genotipų, atrinktų bandomuosiuose želdiniuose visoje Lietuvoje.

Šiuo metu vienas iš svarbesnių uždavinių yra šių genotipų derėjimo paskatinimas, kad kontroliuojamoje aplinkoje būtų atliekami atrinktų pagal mokslininkų parengtą metodiką perspektyviausių genotipų porų kryžminimai. Derėjimo paspartinimui me-

deliai nuolat laistomi, tręšiami ir biopreparatais stimuliuojamas žydėjimas. Pavasarį žydėjimui paskatinti į medžio stiebą buvo suleista augalų augimo hormono gibberelino injekcija.

Valmantas Kundrotas su tam skirtais prietaisais pademonstravo senjorams ir patį procesą. Kryžminimų tikslas – užtikrinti tinkamą eglynų adaptyvumo laipsnį pastoviai besikeičiančios aplinkos sąlygomis (stiprinti ekologinę vertę) ir maksimaliai pagerinti ūkine prasme vertingus požymius.

Vykdamas kontroliuojamus kryžminimus, dvi savaites prieš medžių žydėjimą paimamos šakos su vyriškais mikrostrombilais (žiedais) ir specialioje patalpoje sunokinamos žiedadulkės. Joms sunokus,

padžiovinamos iki reikiamos drėgmės ir laikomos sandariai uždarytuose indeliuose eksikatoriuje (inde sugeriančiame aplinkos drėgmę) šaldytuve, maksimaliai sulėtinus gyvybinius procesus. Motinmedžiai (pasirinktos genotipų kombinacijos) su vazonais suvežami į šiltnamius, o ant dalies makrostrobilų (moteriškų žiedų) uždedami izoliatoriai, o kiti makrostrobilai paliekami atviram kryžminimuisi tarp šiltnamyje esančių genotipų. Izoliatoriais apsaugoti žiedai, jiems pasiekus imlumo fazę, sukryžminami su-

nokintomis žiedadulkėmis pulverizatoriaus ar švirkšto pagalba.

Sukryžminti medeliai, makrostrobilams užsidarius, išvežami į lauko aikštelę, o į šiltnamį įvežamas kitas kryžminamų augalų sąstatas. Sunokus vaisiams, jie nurenkami, kankorėžiai išaizdomi, vaisiai perdirbami ir laikomi specialiomis sąlygomis sandėlyje-šaldytuve.

Atlikus testavimą, iš gautų sėklų bus veisiamos aukštesnių kartų sėklinės plantacijos, testavimui bandomieji želdiniai ir veisiami aukštos selekcinės vertės želdiniai. Be

to, siekiant racionaliai išnaudoti šiltnamių plotą, kryžminimų stacionare dar auginami skiepyti sodinukai antros kartos miško medžių sėklinėms plantacijoms ir palikuonių bandomiesiems želdiniams.

Didžiausią indėlį šio unikalaus projekto įgyvendinimui įnešė LR Aplinkos ministerijos Miškų politikos grupės patarėja Zita Bitvinskaitė ir VĮ Valstybinių miškų urėdijos Medelynų padalinio specialistas Valmantas Kundrotas.

VYTAUTO RIBIKAUSKO nuotraukos

Žemė, apauganti mišku – galimybė tapti miško savininku ir gauti kompensaciją

Lietuva yra mišrių miškų geografinėje zonoje, todėl čia yra palankios klimatinės sąlygos, aplinka, dirvožemis miškams augti. Jei bent dešimtmetį žemės nenaudotume, joje savaime pradėtų formotis miško jaunuolynas, o jei visai nieko nedarytume, – per keletą dešimtmečių visas neužstatytas Lietuvos sausumos plotas apaugtų mišku.

Lietuvos Respublikos miškų įstatyme nustatyta, kad miškas – tai „ne mažesnis kaip 0,1 hektaro žemės plotas, apaugęs medžiais, kurių skalsumas ne mažesnis kaip 0,3 ir kurių aukštis natūralioje augavietėje brandos amžiuje siekia ne mažiau kaip 5 metrus, ir kita miško augalija, taip pat ne mažesnis kaip 0,1 hektaro žemės plotas, kuriame medynas išretėjęs ar dėl žmonių veiklos ar gamtinių veiksnių jame laikinai medžių nėra“. Pažymėtina, kad Miškų įstatyme miškas (miško žemė) nesiejamas su žemės paskirtimi, tad miškas gali augti ne tik miškų ūkio, bet ir žemės ūkio ar konservacinės paskirties žemės sklypuose.

Pagal Miškų įstatymo 13 straipsnio 2 dalį, atliekant miškų inventorizaciją, mišku apskaitomi ir į LR miškų valstybės kadastrą įrašomi tik tie plotai, kuriuose augančių medžių savaiminukų vidutinis amžius – ne mažesnis kaip 20 metų. Jaunesniais kaip 20 metų medžių savaiminukais apaugę plotai apskaitomi mišku tik žemės savininkui pageidaujant, atlikus keletą administracinių procedūrų pagal Medžių savaiminukais apaugusios ne miško žemės inventorizacijos ir įtraukimo į miško žemės apskaitą tvarkos apraše nustatytą tvarką. Šiame tvarkos apraše nurodyta, kas ir kaip atlieka medžių savaiminukais apaugančių plotų inventorizaciją, nustatytas būtinas savaiminukų tankis 1 ha, reglamentuota savaiminukais apaugančių plotų įrašymo į LR miškų valstybės kadastrą ir į ne miško žemės, apaugančios mišku, duomenų bazę tvarka, žemės savininkų informavimo aspektai ir kt.

Miškai (miško žemė) įrašyti į LR miškų valstybės kadastrą, turi būti saugomi, tvarkomi, atkuriami ir naudojami vadovaujantis LR Miškų įstatymo reikalavimais. Visus teisės aktus, reglamentuojančius ne tik miškų inventorizaciją ir apskaitą, bet ir jų tvarkymą, naudojimą, apsaugą ir atkūrimą galima rasti Teisės aktų registre (TAR). Informaciją apie medžių savaiminukus galite rasti Valstybinės miškų tarnybos internetinėje prieigoje M-GIS.

Jau miškas ar tik mišku apauganti žemė?

Teisės aktai numato, kad:

- medžių savaiminukais, kurių vidutinis amžius ne mažesnis kaip 20 metų, apaugęs ne miško žemės plotas inventorizuojamas kaip miškas, kai jis atitinka Miškotvarkos darbų vykdymo instrukcijoje nustatytus reikalavimus miškui;

- medžių savaiminukais, kurių vidutinis amžius iki 20 metų, apaugęs ne miško žemės plotas inventorizuojamas kaip ne miško žemė, apauganti mišku, kai jis atitinka Miškotvarkos darbų vykdymo instrukcijoje nustatytus reikalavimus ne miško žemei, apaugančiai mišku.

Miškų registracija ir įteisinimas

Inventorizavus mišką, jis registruojamas LR miškų valstybės kadastru ir jam taikomi Miškų įstatyme nustatyti reikalavimai, tačiau žemės plotai, kurie dar tik apauga mišku (medžių savaiminukų vidutinis

amžius – iki 20 m.), LR miškų valstybės kadastru gali būti registruojami tik žemės savininkui pageidaujant. Kviečiame žemių savininkus pasinaudoti šia galimybe, kreipiantis į Valstybinę miškų tarnybą (VMT).

Žemės savininkas, pageidaujantis mišku apaugantį plotą įrašyti į LR miškų valstybės kadastrą kaip mišką, VMT turi pateikti šiuos dokumentus:

- prašymą VMT patvirtinti inventorizacijos duomenis;
- prašymą LR miškų valstybės kadastru tvarkytojui (VĮ Registrų centras) įrašyti medžiais apaugusį plotą į LR miškų valstybės kadastrą,
- žemės sklypo, kuriame yra pageidaujamas įrašyti medžiais apaugęs plotas, planą,
- medžiais apaugusio ploto inventorizacijos duomenis (jei inventorizacija atlikta žemės savininko iniciatyva).

Gavusi inventorizacijos duomenis ir dokumentus, VMT priima sprendimą dėl inventorizacijos duomenų patvirtinimo. Teigiamo sprendimo atveju, užtikrindama vieno langelio principą, VMT priimtą sprendimą, kartu su gautais dokumentais ir duomenimis, perduoda kadastru tvarkytojui, kuris įregistruoja inventorizacijos duomenis LR miškų valstybės kadastru.

Įrašius mišką į LR miškų valstybės kadastrą ne vėliau kaip per du metus turi būti patikslinti žemės sklypo duomenys LR nekilnojamojo turto kadastru. Vadovaujantis LR žemės mokesčio įstatymu, už miško žemę mokesčių mokėti nereikia.

Galimybės gauti kompensaciją

Aplinkos ministerijos biudžeto programų lėšų naudojimo ir administravimo tvarkos aprašo, patvirtinto 2023 m. kovo 13 d. LR aplinkos ministro įsakymu Nr. DI-70, 23 punktą nustato, kad medžių savaiminukais apaugusios žemės sklypų inventorizacijos darbų atlikimo išlaidoms apmokėti skiriama vienkartinė lėšų suma, kuri apskaičiuojama inventorizuotą medžių savaiminukais apaugusį žemės plotą (0,1 ha tikslumu) padauginus iš vienam hektarui tenkančio miškų sklypų inventorizacijos darbų išlaidų dydžio (40 eur/ha). Dėl šios kompensacijos į VMT gali kreiptis žemės savininkai ir valdytojai, kurie savo lėšomis atliko medžių savaiminukų inventorizaciją ir inventorizacijos duomenis bei dokumentus nustatyta tvarka pateikė VMT. Vienkartinė lėšų suma skiriama tik už tuos duomenis, kurie buvo patikrinti ir įregistruoti LR miškų valstybės kadastru (medžių savaiminukai 20 metų amžiaus ir vyresni) ir/ar Ne miško žemės apaugančioje mišku duomenų bazėje (medžių savaiminukai jaunesni nei 20 metų amžiaus).

Daugiau informacijos – VMT Miškotvarkos skyrius, Pramonės pr. 11a, Kaunas, tel. +370 671 85 905, +370 687 57 353, el. paštas – domante.insodaite@amvmt.lt, leandras.deltuva@amvmt.lt.

VMT inf.

Miškus auginantys žmonės

Poetai sako, jog medžiai, kaip žmonės. Viską jaučia, viską girdi, skausme verkia, laimėje džiaugiasi. O miškininkai, atvirksčiai, derinasi prie savo augintinių – medžių. Sėja mažas jų sėklytes į dirvą, augina, rūpinasi, gina nuo pikto. Augančiais ir bręstančiais didžiuojasi ir glosto ranka jų šiurkščią žievę. Ir pergyvena, jei užpuola medį koks nelabas, ar vėtra nuskriaudžia, o gal pikta ranka išdrįsta piktadarystei. Nuolat būdamas tarp medžių, svarstydamas jų būtį ir pats nejučia susitapatini...

Dubravos regioniniame padalinyje, buvusioje Užusalių girininkijoje, po reformų pervadintoje Gaižiūnų vardu, darbuojasi ketvertas vyrų, kurie visi kaip vienas kumštis darniai sutaria, augina ir prižiūri žaliuosius miško brolius. Palei raštinės langus teka nuostabi upelė Šešuva, o šalia, supdamas baltas vandens lelijas, teliuškuoja gražus tvenkinukas. Šešuvos krantai patampa tarsi neplačia salele, kurioje auga pasakiško grožio baltaliemeniai beržai.

Artėja Miškininko diena. Tikiu, kad girininkas Vitalijus Januškevičius, miško specialistai Žilvinas Koncevičius, Skirmantas Kačegavičius ir Algimantas Kačegavičius ją šauniai paminės savo kolegų tarpe. Ta proga, radę laisvą valandėlę, kalbamės apie gyvenimą, darbą ir, žinoma, miškus.

Pirmiausia noriu paklausti, kas Jus paskatino pasirinkti šią garbingą profesiją? Kas atvedė į miškus?

Algimantas Kačegavičius. Pradžioje mane domino melioracija – visada traukė prie žemės. O kad yra tokia miškų specialybė, net nežinojau. Tačiau bevartant studijų skelbimus, radau Girionyse esant Miškų mokyklą ir likau ten mokytis. Įdomiausia, kad visoj giminėj nebuvo dirbančių miškuose, aš pirmas ėmiau minti tuo taku. Savo pasirinkimo niekada nesigailėjau, jau 42 metai kaip auginu mišką. Ir labai džiugu, kad mano pėdomis pasekė sūnus Skirmantas.

Žilvinas Koncevičius. Mano senelis buvo eigulys. Neteko mums kartu miškais braidyti, buvau mažas, kai jo netekau, tačiau visada jutau ypatingą ryšį. Regis, senelis, visada buvo ir yra su manimi. Žinau, kad meilę bei trauką miškui paveldėjau būtent iš jo.

Sakykit, kokie charakterio bruožai reikalingi, norint tapti miškininku?

Vitalijus Januškevičius. Manau, miškininkas turi būti ryžtingas, gebėti greitai priimti sprendimus. Organizuotas, kad reikalui esant, pvz., kilus gaisrui, nesiblaškytų, bet operatyviai reaguotų į nepalankią situaciją. Atėjus dirbti į miškus, jau reikia turėti suvokimą apie šios profesijos ypatumus, norėti ir gebėti per studijas įgytomis žiniomis patobulinti mišką.

Skirmantas Kačegavičius. Nuo vaikystės mačiau kaip tėtis darbuojasi miške, todėl man atrodė, kad kitaip ir būti negali. Žmogus turi mylėti gamtą, ir ne tik medžius, bet visą gyvastį. Turi jausti tam prielankumą. Ilgas valandas praleisdamas miške žmogaus turi nebauginti vienatvė, tylą ir ramybę. Miškininkas, ypač praktikas, dažnai nėra gausaus kolektyvo mėgėjas.

Girininkas V. Januškevičius (dešinėje), miško specialistai Ž. Koncevičius (kairėje) ir A. Kačegavičius (centre)

Gaižiūnų girininkija supa karinį poligoną. Kaip sekasi bendradarbiauti su miškuose esančiais kareiviais? Ar pasitaiko netikėtų incidentų?

V. Januškevičius. Iš tiesų, mes jau prpratę savo miškuose matyti nuolat pratybų užduotis vykdančius kariškius. Abipusiai esame tolerantiški, padedame vieni kitiems. Juk reikia jiems kažkur treniruotis nors, žinoma, miškas gal šiek tiek kenčia. Darbų atžvilgiu abi pusės turime prisiderinti, netgi mes daugiau prie jų. Būna, reikia darbuotis kariškių šaudymo zonoje, susiskambiname, suderiname ne tik dieną, bet ir tikslų laiką. Jie nutraukia pratybas, šaudyklas perkelia kiton vieton. Ypatingai šiuo metu šaudyklos nuolat užimtos, todėl susiderinti būtina netgi labai iš anksto.

Netikėtos situacijos neišvengiamos, bet pastaruoju metu jų tikrai daug mažiau. Dabar kareiviai daugiau instruktuojami, apmokymams yra paskirtas specialus aplinkosaugininkas, kuris nurodo jų pratybų plotus, išduoda planus, kuriuose sužymėtos visos neliestinos jiems zonos, reikalavimai, pvz., želdiniai, į kuriuos net negalima įvažiuoti. Grįžę iš miškų, kareiviai privalo atsiskaityti. Todėl galima pasakyti, kad tvarka yra.

Na, o civilių savivalė? Brakonieriai, vagys?

V. Januškevičius. Dabar jau ne stačiu mišku, bet iš medienos sandėlių „migruoja“ gatava produkcija. Vykdydami miško apsaugą, darydami reidus, visada stebime sukrautos medienos kiekius. Na, ir žinoma, reikalui esant reaguojame.

Ž. Koncevičius rūpinasi girininkijos sodu

A. Kačegavičius. Net patys žmonės, vietiniai gyventojai dabar sąmoningesni. Jei pamato, išgirsta, greit mums praneša, informuoja.

Kokių nuostolių padarė pražusios vėtros? Šią vasarą ne viena buvo...

Ž. Koncevičius. Na taip, nuostolių yra ir nemažai. Labiausiai nukentėjo šviežios kirtavietės, palaukės. Gaižiūnų kaimas visą savaitę elektros neturėjo, elektros laidai buvo nutraukti, vietom net ištisom linijom. Vasarą pušys lengviau ištervia tokias vėtras, daugiau lapuočiai dėl savo tankių lajų kenčia – drebulės, beržai, ąžuolai, ypač pavieniai. Žiemą – atvirkščiai.

O kaip su gaisrais? Vyraujančių sausų pušynų girininkijoje tai labai aktualu, netgi jums patikėta viena visame padalinyje esanti šešiaratė bekele važiuojanti priemonė, itin reikalinga kilus gaisrui sunkiai pasiekiamose vietose.

A. Kačegavičius. Šie metai gana ramūs. Nors viename kvartale šiemet ta pati vieta net tris kartus degė – tai rodo, kad dažnai žmonių

Gaižiūnų girininkija

lankoma. Bet nedideli ten gaisrai buvo: šiukšles kažkas pakūrė, vėliau gal nuorūką kas numetė...

V. Januškevičius. Didelių gaisrų šiemet nebuvo. Degė pieva, nedidelis gabaliukas miško, bet gyventojai pirmi pamatė ir suskubo gesinti, tad labai operatyviai viskas buvo sutvarkyta. Nors dabar pats grybų metas, bet gaisrai labiau kyla miškuos pasklidus mėlyniautojams – durpingi mėlynėjai labai greit įsiliepsnoja. Vasaros pabaigoje privatininko nuosavybė degė, tačiau didelių nuostolių žmogus nepatyrė, laiku spėjome užgesinti. Mes gesiname miškus nepriklausomai nuo nuosavybės formų, nesvarbu, ar tai privatus miškas, ar karinio poligono zonos, ar valstybiniai plotai. Tačiau šie metai tikrai dėkingi palyginus su pernykščiais.

Kaip vyksta kova su šiukšlėmis? Ar vis dar pamiškėse gausu visokių atliekų?

A. Kačegavičius. O, nepalyginsi su anais laikais. Dabar jau šimtą kartų dabar geriau! Poilsiavietėse jei koks renginukas, sambūris vyksta, atvažiuojame po visko patikrinti – švaru! Atrodo, niekas ir nevyko. Vežiojasi dabar žmonės maišus, po savęs viską susirenka. Jei ir neišveža, tai bent tvarkingai sustato pilnus maišus. Puikiai sutvarko, net laužavietes iškuopia. Kareiviai iš po šaudymo pratybų ar naktinių stovyklų taip pat viską puikiai susitvarko, net gražu pažiūrėti. Tikrai džiaugiamės sąmonėjančia visuomene.

Kaip sutariate su privačių miškų savininkais?

V. Januškevičius. Gerai sutariame, problemų su jais neturime. Žinoma, dėl kirtimų, medienos sandėliavimų savininkai su mumis derinasi ir tariasi. Net jei ištraukimo metu apgadina kelius, pagal sutarčių taisykles, juos atstato į pradinę būklę. Tačiau dabar jie visais klausimais bendradarbiauja su Valstybine miškų tarnyba.

A. Kačegavičius. Oi, nesklandumų tikrai nėra. Jie turi savo plotus ir jais rūpinasi. Senais laikais tai klausinėdavo kiekvienos smulkmenos, dabar visi išėję kursus, o dar internete daug informacijos. Bet jei kam prireikia konsultacijos, visada suteikiame.

Flora ir fauna – žvėrys, paukščiai, vabalai, augalai. Kokių įdomybių pas jus galima aptikti. Ir, žinoma, aktualiausia vilkų problema.

S. Kačegavičius. Gyvūnija pas mus įprasta, kaip ir daugumoje miškų. Paraistėm žirglioja briedžiai, stirnos loja pamiškėse, lapės kiauksi. Žinoma, zuikiai, barsukai. Tiesa, prieš metus lokys buvo užsukęs pasidairyti, pėdas, ekskrementus matėm.

Vilkų yra nemažai. Bet nemanau, kad tai blogai, juk jie – žvėrių reguliuotojai. Be vilkų visi jaunuolynai būtų nulaupyti. Miškui jie tikrai nekenkia ir žmogaus čia niekada nebuvo užpuolę. Aš dirbu 20 metų ir nė karto nemačiau vilko, nes jie patys nuo žmogaus slepiasi.

O iš paukščių galime pasidžiaugti juodoju gandru. Šiemet radau lizdą, ir štai jau gandriukai auga. Kukučiai, jerubės vaikus veda, nors ir nėra itin reti paukščiai, bet visvien smagu matyti šeimyną keliu vedžijantįs.

V. Januškevičius. Taip, vilkų daug, bet tai nereiškia, kad ten visi grynakraujai vilkai. Miškuose gausu sulaukėjusių šunų, mišrūnų. O žmonės linkę dažnai painioti, ar net nesigilinti – visos bėdos suverčiamos tik vilkams.

Pačioje girininkijos sodyboje šikšnosparniai gyvena. Jiems yra iškelti inkilai – namukai, tad naktiniai skrajūnai čia puikiai jaučiasi. O poligonų smėlynuose rausiasi į Raudonąją knygą įrašytos smėlinės

auslindos. Taip pat pušynų pakelėmis pavasariais nustebina vėjalandės šilagėlės. Ne taip jau gausiai, bet keletas kerelių kasmet žydi. Ant kelio prieš saulę šildosi lygiažvynis žaltys. Taip kad girininkijos miškai šiek tiek apdovanoti ir retomis gyvūnų bei augalų rūšimis.

Ž. Koncevičius. Man įdomūs vabzdžiai, konkrečiau vabalai. Va, niūriaspalvis auksavabalis, priskiriamas prie nykstančių rūšių. Jis laikosi trūnijančioj lapuočių medienoje – ąžuolų, beržų. O šiaip, miškuose gi nemažai kenkėjų – cigarsukių, lapsukių, lapgrauzių. Įvairios kinivarpos, žievėgraužiai tipografa, graveris – eglėlių kenkėjas. Pušynus graužia šešiadantis žievėgraužis. Neseniai atsirado viršūninis žievėgraužis. Iš drugių labai retų nėra, bet skraido admirolas, machaonas, šeiryas. Melsviai gražūs. Ypač dabar, rudenį, jų čia bus pilna, nes sąlygos drugiams labai geros: yra vandens telkinių, pelkučių, turtinga žolinė augmenija.

Savo bakalauro ir magistro darbus rašiau entomologijos tema. Tuomet dalyvavau vabalų monitoringe: skaičiavome žievėgraužio tipografo dinamiką, medžių puolimo kreivę. Nelengvas darbas buvo, bet kai darai kas patinka, tai ir įdomu, ir to sunkumo nejauti.

Kaip miškininkai leidžia laisvalaikį? Gal kasdien būdami miške, laisvu laiku jau negali į jį žiūrėti?

Ž. Koncevičius. Ne, taip nėra, miške man visada gerai ir grybų gi norisi (juokiasi). O šiaip esu prie žemės ūkio, mėgstu daržininkystę, sodininkystę. Šeši metai, kaip auginu arbūzus – ne tik įprastus raudonu vidumi, bet ir geltonus. Užsiimu visapusiška sodo priežiūra – genėjimai, purškimai, skiepijimai ir t. t. Ir čia, girininkijos teritorijoje, prieš keletą metų su Skirmantu nutarėme pasodinti vaismedžių sodelį. Jau supasi raudonšoniai obuoliai.

A. Kačėgavičius. Seniau medžiojau, tai visas laisvalaikis lekdavo miške. Dabar – grybai, žuvis. Ir kelionės patinka.

V. Januškevičius. Mėgstu keliauti, svetimus kraštus pažinti. Žvejoti – vienas didžiausių malonumų. Šeimynai irgi reikia poilsio gamtoje, tad vežusi paklaidžioti po miškus. O pastaruju metu esu naujakuris, tad namų aplinkos tvarkymas užima visa laisvą laiką.

Pavasarinio sodinimo talkoje

AUTORĖS nuotraukos

Dumšių kopa - Jonavos rajono perlas

S. Kačėgavičius. Man įdomu viskas po truputį. Ir kelionės, ir grybai, uogos, turiu sodą, kuriame su malonumu darbuojuos. Mėgstu ramesnį poilsį.

Kaip miškininkams atrodo, ar yra jų darbe romantikos?

A. Kačėgavičius. Žinoma yra. Kad ir šiandien: važiuojam mišku, viržiai žydi. Dairaisi pro langą – tikrai gražu. Kai nežydi, tai ir nepastebi, atrodo. O saulė ryte tokia šaisti, plieskia į tuos viržius...

V. Januškevičius. Iš tiesų, tas miškininko darbas nėra iš lengvųjų, tačiau maloniai nuteikia tai, kad kasdien matai gamtos pasikeitimus: pavasarį sprogstą lapija, niūrios spalvos atgyja, miškas rengiasi naują rūbą. Rudenį mūsų miškus nuspalvina viržių raudonumas – vėl miškas kitoks. Nors metų ratas vis tas pats, tačiau kiekvieną sykį randi kuo stebėtis, grožėtis besikeičiančia gamta. O kur dar paukščių nuolatinės giesmės, žaltys besišildantis ant kelio ar angis susirangijusi išvakarės degimvietėje.

Tas nuolatinis miško stebėjimas yra jau ir „profesinė liga“ (juokiasi). Net keliaudamas laisvalaikiu su šeima, stebi pro šalį lekiančius miškus: pamatai dūmelį rūkstantį – gal jau gaisras, dega miškai! Net neramu tampa.

A. Kačėgavičius. Taip, taip, nuolat stebi miškus. Važiuojant pakeliui, žiūrėk, nesutvarkytas miškas, šabakštynai. Iškart mintis – kodėl, gal savininkas nelabai prisižiūri? Toliau, beržynėliai gražūs, puiku. O štai kirtimas, biržė, kas joje buvo daryta? Taip ir vertini kiekvieną sykį.

Paskutinį žodį – palinkėjimą savo kolegoms miškininkams visi keturi vyrai ištarė sutartinai: „Kad nepristigtų kantrybės ir ištvermės šiuo nelengvu permainų laiku. Pastarųjų dienų realijos įtemptos, todėl reikia visiems būti vieningiems ir atlaikyti reformos šturmą.“

Man beliko tik palinkėti jiems sėkmės ir troškimų išsipildymo. Juk miškininkas tam ir eina darbuotis į miškus, nes kitur savęs neįsivaizduoja. Tik čia jis mato savęs realizaciją, tik tarp medžių jo gyvenimo prasmė.

Jūratė VITKAUSKAITĖ

Vilniaus japoniško sodo augalų fitosanitarinė būklė

Dr. BANGA GRIGALIŪNAITĖ, dr. DAIVA BUROKIENĖ, ANTANAS STACKEVIČIUS
Gamtos tyrimų centro Botanikos instituto Augalų patologijos laboratorija, Draugija „Žaliuojanti Vilnija“

Vilniuje, 5 ha nenaudojamoje teritorijoje, 2020-2023 m. įrengta puiki erdvė – japoniškas sodas, kuris buvo projektuojamas pagal Japonijos kraštovaizdžio architektų sukurtą koncepciją. Iškiršta labai daug, apie 450 įvairios būklės ir dydžio medžių, iš kurių 65 proc. sudarė uosialapiai klevai, gluosniai, drebulės ir kiti minkštieji lapuočiai – šių šalinamų medžių kamienų skersmuo iki 18 cm. Iš senųjų teritorijos želdinių buvo išsaugoti 32 vietovės charakteriui svarbūs medžiai, kuriuos pavyko įkomponuoti būsimo sodo projekte, tai – trapusis gluosnis, baltasis gluosnis, kanadinė tuopa, pilkoji tuopa, totorinis klevas, dygioji slyva, karpotasis beržas, paprastasis, amerikinis uosis, didžialapė liepa, drebulė, blindė, kurių vidutinis kamienų skersmuo yra 37 cm. Toje vietoje, kur nebuvo keičiamas reljefas, pavyko išsaugoti ir daugiau medžių grupių.

Japoniškame sode pasodinta daug naujų krūmų kaip: sedula, žilakrūmis, ožekšnis, lanksva, ligustras, alyvos, aronija, erškėtrožė, sausmedis, sidabrakrūmis, kaulenis ir kt. bei medelių: „Accolade“ veislės vyšnios (sakura), juodoji pušis, pelkinis ąžuolas, ginalinis, sidabrinis, totorinis klevas, puošmedis, mažalapė liepa ir kt., gėlynuose – hortenzija, rododendrai. Ant visų žemaūgių augalų užpilta medžių drožlių. Pavasarį pražysta sakuros, rododendrai, vasarą vyruoja žaluma, nes didesnę dalį teritorijos užima pievos, medeliai kurie auga suformuotose dirbtinėse kalvose. Pievoje pui-

kiai įsikomponavęs 88 arų Šnipiškių ežerėlis. Buvusioje žemapelkėje suformuotas sausasis sodas iš išdėstytų skaldelių simbolizuojančių vandens telkinio paviršių. Jo pakrantėje auga pelkinis ąžuolas, gluosniai, atokiau – mažalapė liepa. Kylant aukštyn pėsčiųjų taku matysime krioklį, vaikų žaidimo aikšteles, žemiau sausąją upę, kurios pakrantėje žydi kiliminiai fliokasai, vilkdalgiai, paparčiai.

Šiame sode pasodinti kai kurie augalai prigijo greitai, yra puošnūs, kiti auga van-

giai, skursta. Ieškome priežasčių, kodėl vienos rūšies augalai vienodai pasodinti tame pačiame dirvožemyje skursta. Pvz., iš kai kurių sakurų šaknų kaklelio žaizdos teka sakai (gumozė), kitų sužaloti kamienai, lapai anksti gelsta, rausta, šakos retos. Tik ant vienos sakuros kamieno yra uždėtas apsauginis tinklelis nuo sužalojimų. Atvaisyos šaknų kaklelyje susidaręs kaliusas, augalai neauga. Priežastis – augalai sužaloti žoliapjovėmis, pjaunant aplink augalus žolę.

Krioklys

Sužalotas sakuros kamienas

Iš sakuros šaknų kaklelio žaizdos teka sakai

Vangiai auganti sužalota sakura

Kiekvienais metais žalojamas atvaisis stiebas

Sužalotas aronijos stiebas, šakelės

Išdžiūvusi sužalota aronija

Sedulos stiebo žaizdoje susidaręs kaliusas

Nykstanti sužalota sedula

Gluosniams trūksta azoto trąšų

Skurstantis kaulenis medžių drožlėse

Šliužai prie kaulenio šaknų kaklelio

Maži krūmeliai juodavaisė aronija, kalninis agrastas, sedula, ožekšnis ir kt. yra mulčiuoti, bet auga susidariusiose natūraliose pievelėse, jų lapai geltonuoja, rausta, kiti visai išdžiūvę. Visi šie augalai yra nukentėję nuo žoliapjovių. Aronijos krūmeliai 80 proc. nužievinti, dauguma iš vienos stieblio ar šakelės pusės, bet tų, kurių lapai jau nudžiūvę – nužievinti iš abiejų stiebo pusių.

Dauguma augalų mulčiuoti medžių drožlėmis. Mulčias padeda išlaikyti drėgmę dirvožemyje, tai svarbu sausros metu. Negaudamos šviesos mažiau plinta piktžolės. Deja, medžių drožlių mulčias neamžinas, irdamas ir sunaudodamas azotą jis pavirsta organine medžiaga. Augalams pradeda trūkti azoto. Sausoje sodo dalyje pasodinti kai kurie gluosniai ar pelkinis ąžuolas, mažalapė

liepa, ožekšnis ir kt. silpnai auga, gelsta lapai. Be to, augalams gali būti netinkamas dirvožemis esantis nusausintoje pelkėje, kiti neprisitaiko prie gamtinių sąlygų. Augalus reiktų tręšti. Azotines trąšas geriausiai įterpti pavasarį, rudenį – fosforo. Įterpus trąšas, augalai mulčiuojami paliekant bent 10 cm aplink medelio kamieną be mulčio, kad ant šaknų kaklelio nesikauptų drėgmė. Esant drėgmės

Rododendry lapų nekrozė

Svyrlarūdė ant blindės lapų

Medžių drožlės ardantys grybai

Hortenzijos

Medeliai dirbtinoje kalvoje

pertekliui atsilupa kamieno žievė, augalas lengviau pažeidžiamas ligomis.

Maži kaulenio krūmeliai taip pat skursta, neauga, lapai gelsta, rausta, susisukę dėl per didelio kiekio užpiltų medžių drožlių. Atrodo augalai paskendę medžių drožlėse. Kai kurių augalų jau yra atstojusi šaknų kaklelio žievė, prie jos įsitaisę šliužai. Susikaupusi didelė drėgmė, drožles pūdo medieną ardančios grybai, kurie gali turėti neigiamą įtaką augalams. Kaulenis pakencia ūksmę, karpymus, gana atsparus taršai, gerai auga kalkingame arba neutraliame dirvožemyje, atsparus šalčiams, sausroms. Šiuo atveju būtina atlaisvinti augalus nuo drožlių pertekliaus, atlaisvinti šaknų kaklelį.

Rododendrų lapai šviesiai rusvi, blyškūs. Šiems augalams yra nepalankus pavasario kontrastinis oras, aukšta temperatūra, ruduoja, sukasi lapai, vystosi nekrozė, puola grybinių ligų sukėlėjai. Rododendrams trūksta pušų pavėsio, jie auga pernelyg atvirose, saulėtose vietose.

Ant pavienių blindės augalų lapų aptikta serbentinė-žilvytkarklinė svylarūdė. Vasarą svylarūdė plinta sporomis, žiemoja ant serbento, agrasto genties augalų.

Geriausiai ir vešliausiai auga hortenzijos žydinčios visą vasarą ir net rudenį, raukšlėtalapis erkėtis, medeliai, kurie auga suformuotose dirbtinose kalvose.

Japoniško sodo darbų vadovai turėtų supažindinti naujus dirbančiuosius su želdinių priežiūros taisyklėmis, pjaunant žolę žoliapjovėmis aplink jaunus krūmelius ar medelius, kurie vis dar nužievinami, neapkrauti drožlėmis augalų šaknų kaklelio, kontroliuoti visų atliekamų želdynuose darbų kokybę.

Statistikos departamento skelbiamais negalutiniais duomenimis, 2024 m. I-ąjį ketvirtį iš Lietuvos prekių eksportuota už 9,2 mlrd. Eur, o importuota – 10,1 mlrd. Eur. Lietuvos užsienio prekybos deficitas sudarė 0,9 mlrd. Eur.

Pirmąjį 2024 m. ketvirtį, palyginti su tuo pačiu 2023 m. ketvirčiu, bendras eksportas ir importas sumažėjo atitinkamai 9,7 proc. ir 13,3 proc.

Per 2024 m. sausio-kovo mėn. iš Lietuvos medienos, popieriaus ir jų gaminių bei baldų išvežta už 1,02 mlrd. Eur, t. y. už 9,4 proc. mažesnę sumą nei 2023 m. Importas tuo pačiu laikotarpiu siekė 0,40 mlrd. Eur. Jis sumažėjo 7,9 proc. Teigiamas prekybos balansas per metus nuo 0,69 mlrd. Eur sumažėjo iki 0,62 mlrd. Eur. Eksportuojamų ir importuojamų gaminių vertė neretai mažėjo dėl to, kad gamintojai, atsižvelgdami į paklausos pokyčius, buvo priversti mažinti kainas.

Eksportas. 2024 m. pradžioje medienos, popieriaus ir jų gaminių bei baldų eksportas mažėjo panašiu tempu kaip ir bendras eksportas, todėl šių dirbinių dalis bendrame eksporte per metus nepasikeitė ir siekė 11,1 proc.

Mažėjimą labiausiai sąlygojo sumenkę apvaliosios medienos, surenkamų medinių statinių bei popieriaus ir jo gaminių pardavimai. Eksportuotų baldų vertė sumažėjo 9 proc., t. y. panašia dalimi kaip ir bendras šakos eksportas. Pjautinės medienos, lukšto, dailidžių ir stalių gaminių eksportą pavyko išlaikyti panašiam lygyje kaip 2023 m. pradžioje. Eksportuojamų drožlių plokščių ir faneros vertė net nežymiai padidėjo.

Vokietija buvo pagrindinė medienos, popieriaus ir jų gaminių bei baldų eksporto rinka kuriai teko 12 proc. eksportuotos produkcijos. Pirmą 2024 m. ketvirtį čia parduotos medienos, popieriaus ir jų gaminių

bei baldų vertė siekė 125 mln. Eur ir buvo 15 proc. mažesnė nei 2023 m.

Švedijos rinkoje šių gaminių pardavimai sumažėjo 19 proc. iki 90 mln. Eur. Švedijai teko 9 proc. bendro šakos eksporto.

Prekių pardavimai Norvegijos rinkoje sumažėjo 18 proc. iki 67 mln. Eur. Surenkamų medinių statinių eksportas į Norvegiją sumažėjo beveik per pusę, o stalių ir dailidžių gaminių – ketvirtadaliu.

Eksportas į Jungtinę Karalystę sumažėjo 9 proc. ir siekė 89 mln. Eur. Pardavimai Lenkijos rinkoje išliko 2023 m. lygyje (79 mln. Eur). Danijos rinkoje pavyko daugiau parduoti medienos granuliu, skiedrų ir surenkamų medinių statinių, dėl ko eksporto vertė išaugo 5 proc. iki 73 mln. Eur.

Importas. Medienos, popieriaus ir jų gaminių bei baldų importas sumažėjo ne taip ženkliai kaip bendras importas. Dėl to šios produkcijos dalis bendrame importe nuo 3,7 proc. padidėjo iki 4,0 proc.

Labiausiai sumažėjo lukšto, faneros, dailidžių ir stalių gaminių vertė. Bendra įvežtos faneros vertė sumažėjo, nors įvežtas faneros kiekis ir padidėjo. Popieriaus ir jo gaminių vertė importe užima didžiausią dalį. Jų importas nuo 96 tūkst. t išaugo iki 108 tūkst. t, o vertė sumažėjo 10 proc. iki 131 mln. Eur.

Pirmą 2024 m. ketvirtį medienos, popieriaus ir jų gaminių, bei baldų iš Lenkijos įvežta už 121 mln. Eur. Importas iš Lenkijos

Medienos produktų eksportas ir importas 2024 m. I ketvirtį

DARIUS VIŽLENSKAS,

Valstybinės miškų tarnybos Miško naudojimo ir statistikos skyriaus vedėjas

sudarė 30 proc. nuo bendros importuojamos šios produkcijos vertės. Popierius ir jo gaminiai sudarė 31 proc. importo, o baldai 23 proc.

Importas iš Latvijos per metus sumažėjo 14 proc. iki 57 mln. Eur. Iš Latvijos įvežamų gaminių vertė sudarė 14 proc. bendrame šios produkcijos importe. Importas iš Latvijos buvo tolygiau pasiskirstęs tarp įvairių gaminių grupių. Drožlių plokštės (įskaitant ir OSB) vertė importe sudarė 18 proc., popierius ir jo gaminiai – 18 proc., pjautinė mediena – 14 proc., skiedros, pjuvenos, granulės ir briketai – 12 proc.

Importas iš Vokietijos sumažėjo 16 proc. iki 34 mln. Eur. Popierius ir jo gaminiai sudarė 46 proc., baldai 28 proc., o plaušų plokštės – 13 proc. Iš Švedijos sumažėjo 16 proc. ir siekė 26 mln. Eur. Popierius ir jo gaminiai sudarė 59 proc.

Apvalioji padarinė mediena

Eksportas. Pirmą 2024 m. ketvirtį eksportuota 385 tūkst. m³ apvaliosios padarinės medienos. Tai 14 proc. mažiau nei prieš metus. Spygliuočių medienos eksportas, lyginant su 2023 m., padidėjo 5 proc. iki 290 tūkst. m³, o lapuočių sumažėjo 45 proc. iki 95 tūkst. m³.

sausis-kovas

	KN 4403		
	2024	2023	+/-, %
E K S P O R T A S			
Latvija	202 071	229 173	-12
Švedija	64 990	62 254	4
Lenkija	58 666	98 546	-40
Suomija	28 908	34 711	-17
Kinija	16 607	1 293	-
Kitos	14 177	23 702	-40
IŠ VISO	385 419	449 679	-14
I M P O R T A S			
Latvija	50 043	23 661	111
Lenkija	38 119	39 438	-3
Estija	1 976	2 105	-6
Kitos	1	59	-98
IŠ VISO	90 139	65 263	38

Apvaliosios padarinės medienos eksportas ir importas 2024 m. ir 2023 m. I ketv. (m³)

Per I ketvirtį į Latviją išvežta 202 tūkst. m³ medienos, kas yra 12 proc. mažiau nei 2023 m. Spygliuočių medienos į Latviją eksportuota 179 tūkst. m³. Išvežtas medienos kiekis, lyginant su 2023 m., sumažėjo 1 proc.. Lapuočių medienos eksportas, lyginant su 2023 m. sumažėjo per pusę iki 24 tūkst. m³.

Eksportas į Švediją padidėjo 4 proc. iki 65 tūkst. m³. Didžiąją dalį eksporto sudarė spygliuočių popierrąšiai. Jų per ketvirtį išvežta 39 tūkst. m³, t. y. du su puse karto daugiau nei prieš metus. Beržo popierrąščių eksportas nuo 46 tūkst. m³ 2023 m. sumažėjo iki 26 tūkst. m³ 2024 m.

Per ketvirtį į Lenkiją eksportuota 59 tūkst. m³ apvaliosios medienos, t. y. 40 proc. mažiau nei 2023 m. Panašiu santykiu sumažėjo tiek spygliuočių, tiek lapuočių medienos eksportas. Spygliuočių medienos išvežta 26 tūkst. m³, o lapuočių 33 tūkst. m³.

Eksportas į Suomiją nuo 35 tūkst. m³ 2023 m. sumažėjo iki 29 tūkst. m³ 2024 m. Didžiąją eksporto dalį (17,4 tūkst. m³) sudarė spygliuočių popierrąšiai. Jų eksportas per metus sumažėjo 5 proc., o lapuočių sumažėjo 30 proc. iki 11,5 tūkst. m³.

2023 m. pabaigoje padidėjo apvaliosios medienos eksportas į Kiniją. Pirmą 2024 m. ketvirtį eksporto apimtys buvo panašios – 17 tūkst. m³. Eksportuojama buvo tik spygliuočių mediena.

Importas. Apvaliosios padarinės medienos per ketvirtį importuota 90 tūkst. m³. Palyginti su 2023 m., importas padidėjo 38 proc. Didžiąją šio kiekio dalį sudarė lapuočių mediena – 49,5 tūkst. m³, spygliuočių medienos įvežta 40,6 tūkst. m³. Įvežtas lapuočių medienos kiekis per metus padidėjo du kartus, o spygliuočių nepasikeitė.

Visa lapuočių mediena įvežta iš Latvijos. Spygliuočių medienos iš jos įvežta vos 0,5 tūkst. m³. Iš Lenkijos įvežta 38 tūkst. m³ spygliuočių medienos. Prieš metus jos įvežta kiek daugiau – 39 tūkst. m³. Per ketvirtį lapuočių medienos neįvežta.

Pjautinė mediena

Eksportas. Pirmą 2024 m. ketvirtį eksportuota 268 tūkst. m³ pjautinės medienos, t. y. 9 proc. daugiau nei 2023 m. Spygliuočių medienos eksportas, lyginant su 2023 m., padidėjo 15 proc. iki 213 tūkst. m³. Per ketvirtį lapuočių medienos išvežta 56 tūkst. m³, t. y. 7 proc. mažiau nei prieš metus.

Pagrindine spygliuočių medienos eksporto rinka šiais metais buvo Vokietija. Į ją išvežta 28 tūkst. m³ šios medienos. Lyginant su 2023 m. eksportas padidėjo 10 proc. Spygliuočių medienos eksportas į Australiją padidėjo pusantrą karto iki 26 tūkst. m³. Panašia dalimi išaugo eksportas į Pietų Korėją ir Belgiją, kur atitinkamai parduota 21 tūkst. m³ ir 11 tūkst. m³ spygliuočių medienos. Eksportas į Nyderlandus išaugo nuo 9 tūkst. m³ iki 16 tūkst. m³, o Saudo Arabiją – nuo 6 tūkst. m³ iki 13 tūkst. m³. Tuo tarpu eksportas į Ispaniją nuo 15 tūkst. m³ sumažėjo iki 6 tūkst. m³.

Pagrindine pjautinės lapuočių medienos rinka ir toliau išliko Vokietija. Iš 56 tūkst. m³ lapuočių medienos Vokietijoje parduota 23 tūkst. m³ arba 12 proc. daugiau nei 2023 m. Pardavimai Nyderlanduose nepasikeitė ir sudarė 3,6 tūkst. m³. Tuo tarpu eksportas į Belgiją sumažėjo 28 proc. iki 5,6 tūkst. m³. Pardavimai Italijos rinkoje nuo 5,2 tūkst. m³ sumažėjo iki 3,1 tūkst. m³.

Importas. Pirmą 2024 m. ketvirtį pjautinės medienos importuota 145 tūkst. m³ arba 5 proc. daugiau nei 2023 m. Spygliuočių medienos importas padidėjo 6 proc. iki 111 tūkst. m³. Lapuočių medienos įvežta 34 tūkst. m³, kas yra 3 proc. daugiau nei prieš metus.

Pirmą 2024 m. ketvirtį 31 proc. nuo bendro spygliuočių pjautinės medienos kiekio buvo įvežta iš Latvijos. Importas iš jos padidėjo 4 proc. iki 34 tūkst. m³.

Importas iš Švedijos nuo 32 tūkst. m³ sumažėjo iki 19 tūkst. m³. Švediską medieną pakeitė mediena iš Ukrainos ir Lenkijos. Iš Ukrainos įvežtas medienos kiekis padidėjo 2

sausis-kovas

	KN 4406, 4407			iš jo: spygliuočių		
	2024	2023	+/-, %	2024	2023	+/-, %
E K S P O R T A S						
Vokietija	50 819	45 867	11	27 917	25 456	10
Prancūzija	25 920	28 908	-10	23 849	25 166	-5
Australija	25 604	17 203	49	25 604	17 203	49
Pietų Korėja	21 332	15 633	36	21 332	14 641	46
Nyderlandai	19 239	12 786	50	15 675	9 155	71
Belgija	16 318	15 131	8	10 686	7 284	47
Saudo Arabija	12 731	7 666	66	12 722	6 155	107
Izraelis	12 596	15 019	-16	12 352	15 014	-18
Italija	10 685	11 025	-3	7 575	5 837	30
Ispanija	7 368	16 708	-56	6 086	15 430	-61
Lenkija	7 262	4 926	47	5 303	3 521	51
Danija	6 738	7 606	-11	5 676	6 119	-7
Latvija	6 569	12 041	-45	4 290	8 379	-49
Estija	4 695	7 804	-40	1 310	4 642	-72
Indija	4 209	1 950	116	4 175	1 950	114
Jungtiniai Arabų Emyratai	4 188	0	-	4 128	0	-
Kitos	31 916	25 023	28	24 000	19 485	23
IŠ VISO	268 187	245 297	9	212 679	185 439	15
I M P O R T A S						
Latvija	40 845	39 518	3	34 390	33 212	4
Ukraina	30 233	20 786	45	18 953	9 631	97
Švedija	19 892	33 107	-40	19 155	32 463	-41
Lenkija	15 914	11 930	33	6 704	1 536	337
Suomija	15 590	13 824	13	15 579	13 824	13
Estija	13 994	12 625	11	13 617	12 424	10
Kitos	8 751	6 372	37	2 713	1 829	48
IŠ VISO	145 218	138 164	5	111 110	104 918	6

Pjautinės medienos eksportas ir importas 2024 m. ir 2023 m. I ketv. (m³)

kartus iki 19 tūkst. m³. Importas iš Lenkijos nuo 1,5 tūkst. m³ padidėjo iki 6,7 tūkst. m³. Spygliuočių medienos iš Suomijos ir Estijos įvežta atitinkamai 16 tūkst. m³ ir 14 tūkst. m³, t. y. dešimtadaliu daugiau nei prieš metus.

Trečdalis importuotos lapuočių pjautinės medienos įvežta iš Ukrainos. Importas sudarė 11 tūkst. m³, panašiai kaip 2023 m. Importas iš Lenkijos sumažėjo 1/10 – iki 9,2 tūkst. m³. Dar 6,5 tūkst. m³ šios medienos įvežta iš Latvijos.

sausis-kovas

	KN 4410		
	2024	2023	+/-, %
E K S P O R T A S			
Lenkija	48 756	31 737	54
Vokietija	15 568	14 943	4
Latvija	2 699	1 686	60
Estija	1 368	1 429	-4
Kitos	342	915	-63
IŠ VISO	68 734	50 709	36
I M P O R T A S			
Lenkija	50 542	50 090	1
Latvija	46 358	39 575	17
Vokietija	2 884	2 307	25
Slovakija	2 733	26	-
Ukraina	1 229	1 118	10
Čekija	1 136	6	-
Kitos	3 895	3 922	-1
IŠ VISO	108 777	97 043	12

Drožlių ir OSB plokščių eksportas ir importas 2024 m. ir 2023 m. I ketv. (m³)

Drožlių plokštės

Eksportas. Drožlių ir OSB (orientuotos drožlių plokštės) plokščių eksportuota 69 tūkst. m³ (iš šio kiekio 2,9 tūkst. m³ OSB). Per metus bendras eksportuotų plokščių kiekis padidėjo 36 proc.

Pardavimai Lenkijos rinkoje padidėjo pusantrą karto – iki 49 tūkst. m³. Eksportas į Vokietiją padidėjo 4 proc. iki 16 tūkst. m³. Dar 2,7 tūkst. m³ buvo išvežta į Latviją ir 1,4 tūkst. m³ į Estiją. Beveik pusė į Estiją išvežto kiekio sudarė OSB plokštės (0,6 tūkst. m³). Didžioji likusio OSB plokščių eksporto dalis (2,1 tūkst. m³) išvežta į Lenkiją.

Importas. Importuotas drožlių ir OSB plokščių kiekis per metus padidėjo 12 proc. iki 109 tūkst. m³. OSB įvežta 19 tūkst. m³ (2023 m. – 17 tūkst. m³).

Pagrindinė plokščių tiekėja išliko Lenkija iš kurios įvežta 51 tūkst. m³ (iš šio kiekio 4,3 tūkst. m³ OSB). Importui iš Lenkijos neaugant, įvežamų latviškų plokščių kiekiai (46 tūkst. m³) gali greitai susilyginti su lenkiškais.

Importas iš Latvijos per metus padidėjo 17 proc. OSB plokščių importe iš Latvijos buvo kiek daugiau – 13 tūkst. m³. Iš kitų šalių įvežami plokščių kiekiai buvo gerokai mažesni. Iš Vokietijos jų įvežta 2,9 tūkst. m³, o Slovakijos – 2,7 tūkst. m³.

Baldai

Eksportas. 2024 m. I ketvirtį iš Lietuvos baldų eksportuota už 569 mln. Eur,

sausis-kovas

	KN 9401, 9402, 9403		
	2024	2023	+/-, %
E K S P O R T A S			
Vokietija	69 050	80 050	-14
Švedija	63 648	79 828	-20
Jungtinė Karalystė	62 009	66 414	-7
Norvegija	46 026	52 297	-12
Danija	41 865	45 998	-9
Prancūzija	38 986	40 099	-3
Nyderlandai	33 422	35 785	-7
Jungtinės Valstijos	33 335	45 026	-26
Lenkija	27 696	25 447	9
Ispanija	21 596	20 644	5
Kitos	131 745	136 878	-4
IŠ VISO	569 378	628 465	-9
I M P O R T A S			
Lenkija	27 941	26 636	5
Kinija	11 610	9 256	25
Vokietija	9 408	7 891	19
Italija	8 260	10 433	-21
Latvija	4 455	4 308	3
Švedija	3 567	5 686	-37
Danija	3 339	2 651	26
Belgija	2 805	1 022	174
Kitos	17 659	17 429	1
IŠ VISO	89 044	85 312	4

Baldų eksportas ir importas
2024 m. ir 2023 m. I ketv. (tūkst. Eur)

t. y. už 9 proc. mažesnę sumą nei 2023 m. Medinių baldų eksportas, nuo 403 mln. Eur 2023 m., sumažėjo iki 355 mln. Eur 2024 m.

Mediniai baldai eksporte sudarė 62 proc.

Visose pagrindinėse baldų eksporto rinkose parduotų baldų vertė sumažėjo. Vokietijos rinkoje baldų parduota už 69 mln. Eur, t. y. už 14 proc. mažesnę sumą nei prieš metus. Į Švediją baldų išvežta už 64 mln. Eur, t. y. penktadaliu mažesnę sumą nei prieš metus. Eksportas į Jungtinę Karalystę sumažėjo 7 proc. iki 62 mln. Eur. Eksportas į Norvegiją ir Daniją sumažėjo dešimtadaliu iki atitinkamai 46 mln. Eur ir 42 mln. Eur.

Jungtinė Karalystė buvo pagrindinė medinių baldų eksporto rinka. Per ketvirtį jų čia parduota už 48 mln. Eur, kas sudarė 78 proc. nuo bendros jų vertės. Į Vokietiją medinių baldų išvežta už 46 mln. Eur, JAV ir Švediją – po 28 mln. Eur, Prancūzija – 27 mln. Eur.

Importas. 2024 m. I ketvirtį baldų importas, lyginant su tuo pačiu 2023 m. laikotarpiu, padidėjo 4 proc. ir siekė 89 mln. Eur. Medinių baldų per pusmetį įvežta už 29 mln. Eur.

2024 m. pirmą pusmetį baldų iš Lenkijos įvežta už 28 mln. Eur, tai yra už 5 proc. didesnę sumą nei 2023 m. Importas iš Kinijos išaugo 25 proc. iki 11,6 mln. Eur, o Vokietijos 19 proc. iki 9,4 mln. Eur.

Iš Italijos įvežamų baldų vertė sumažėjo 21 proc. iki 8,3 mln. Eur.

sausis-kovas

	KN 48		
	2024	2023	+/-, %
E K S P O R T A S			
Lenkija	9 593	8 598	12
Latvija	7 316	6 805	8
Estija	5 755	5 867	-2
Ukraina	3 921	5 199	-25
Suomija	3 909	2 728	43
Švedija	3 472	2 768	25
Alžyras	2 785	591	371
Danija	2 301	1 926	19
Vokietija	2 083	2 314	-10
Nyderlandai	2 033	1 609	26
Kitos	8 281	18 007	-54
IŠ VISO	51 448	56 412	-9
I M P O R T A S			
Lenkija	33 467	32 284	4
Švedija	14 493	11 176	30
Suomija	13 489	9 642	40
Vokietija	13 133	10 996	19
Latvija	7 313	6 237	17
Austrija	3 727	2 705	38
Nyderlandai	2 678	5 107	-48
Italija	2 275	1 442	58
Kitos	16 938	16 817	1
IŠ VISO	107 513	96 406	12

Popieriaus, kartono ir jų gaminių eksportas ir importas 2024 m. ir 2023 m. I ketv. (t)

Mediniai baldai importe sudarė 33 proc. Iš Lenkijos įvežta už 12,5 mln. Eur, Vokietijos – 4,4 mln. Eur, Italijos – 2,5 mln. Eur.

Medienos, popieriaus ir jų gaminių bei baldų eksportas ir importas

Pavadinimas	vnt.	EKSPORTAS					IMPORTAS				
		2024			2024/2023		2024			2024 /2023	
		1000 vnt.	1000 Eur	%	%(vnt.)	%(Eur)	1000 vnt.	1000 Eur	%	%(vnt.)	%(Eur)
1. Mediena, medienos gaminiai	-		327365	32,0%	-	-7%		169376	42,2%	-	-12%
- Malkos	(t)	67,4	11709	1,1%	17%	-19%	2,0	273	0,1%	-48%	-65%
- Skiedros, pjuvenos	(m³)	140,9	7786	0,8%	41%	-24%	74,0	5227	1,3%	-29%	-46%
- Granulės, briketai	(t)	165,8	29923	2,9%	43%	-2%	22,3	3489	0,9%	26%	-5%
- Medžio anglis	(t)	0,4	463	0,0%	-16%	74%	0,9	692	0,2%	-18%	-23%
- Apvalioji (padarinė) mediena	(m³)	385,4	29554	2,9%	-14%	-33%	90,1	8291	2,1%	38%	31%
-- spygliuočių	(m³)	290,4	20 820	2,0%	5%	-13%	40,6	3 620	0,9%	-2%	-10%
-- lapuočių	(m³)	95,0	8 733	0,9%	-45%	-57%	49,5	4 672	1,2%	109%	100%
- Pjautinė mediena (įskaitant pabėgius)	(m³)	268,2	68 208	6,7%	9%	-1%	145,2	41 988	10,5%	5%	-8%
-- spygliuočių	(m³)	212,7	51 358	5,0%	15%	6%	111,1	27 353	6,8%	6%	0%
-- lapuočių	(m³)	55,5	16 851	1,6%	-7%	-18%	34,1	14 635	3,6%	3%	-21%
- Lukštas	(m³)	25,3	8 174	0,8%	-3%	1%	6,4	7 512	1,9%	-21%	-35%
- Fanera (klijuota)	(m³)	8,9	5 891	0,6%	57%	4%	18,2	12 016	3,0%	18%	-27%
- Drožlių plokštė	(m³)	68,7	13 948	1,4%	36%	5%	108,8	27 732	6,9%	12%	-11%
- Plaušų plokštė	(m³)	26,1	8 176	0,8%	-2%	-24%	67,2	27 844	6,9%	15%	-9%
- Dailidžių, stalių gaminiai	(t)	30,9	77 677	7,6%	-4%	0%	5,8	13 412	3,3%	-8%	-16%
- Medinė tara	(t)	73,4	30 919	3,0%	3%	-11%	15,0	6 566	1,6%	23%	-5%
- kiti medienos gaminiai	-	15,2	34 937	3,4%	-	10%	11,8	14 336	3,6%	14%	7%
2. Plaušiena, makulatūra	(t)	24,1	3 983	0,4%	3%	41%	24,0	9 137	2,3%	17%	9%
3. Popierius, jo gaminiai	(t)	51,4	88 051	8,6%	-9%	-15%	107,5	131 462	32,8%	12%	-10%
4. Baldai, jų dalys	-		569 378	55,7%	-	-9%		89 044	22,2%	-	4%
5. Surenkami mediniai statiniai	(t)	16,5	33 742	3,3%	-15%	-22%	2,4	1 968	0,5%	12%	-4%
IŠ VISO (1+2+3+4+5)	-		1 022 519	100,0%	-	-9,4%		400 987	100,0%	-	-7,9%

LIETUVOS MIŠKŲ PAUKŠČIAI.

Mažasis erelis rėksnys (*Aquila pomarina*)

SELEMONAS PALTANAVIČIUS

Zinia, kad jų miške peri erelis, daug kam būna netikėta – šiaip ar taip, tai skamba didingai. Mūsų kalboje nėra erelių dydžių skirstymo, keičiant patį erelio vardą. Kai kurios tautos tokius terminus turi, todėl kartais plėsiuosius paukščius vadina „ereliukais“ arba „paereliais“, taigi lyg mažesniais ereliais. O koks erelis gyvena ir peri mūsų girioje? Tai – mažasis erelis rėksnys, už suopį šiek tiek stambesnis, didesnis paukštis. Atpažinti jį tiek tupintį, tiek sklandantį ore nėra sudėtinga, tereikia atkreipti dėmesį į kai kuriuos šiam paukščiui būdingus bruožus. Tupintis suaugęs paukštis pilkai rusvas, kai kada šviesesnis, rusvesnis. Kai kurių individų sprande matoma šviesesnė rusva dėmė. Jauni (pirmamečiai) ereliai tamsesni, jų pakaušio srityje matomas rudos spalvos plotelis.

Skrydyje mažasis erelis rėksnys grakštesnis už suopį, jo sparnai ilgesni (patino sparnų tarpugalis apie 140 cm, patelės – iki 160 cm) ir „pirštuoti“ galuose. Būtent šis bruožas svarbus apibūdinant rūšį. Erelis rėksnys mėgsta sklandyti, sukdamas ratus, spirale pakilti labai aukštai.

Į rankas pakliuvusį erelį rėksnį visų pirma atpažįstame pagal kojas, kurių pastaibis plunknuotas iki pat pirštų. Suopio, plėšraus paukščio, su kuriuo neretai painiojamas šis erelis, pastaibis ir pirštai pliki. Erelio pirštai geltonos spalvos, geltona ir virš snapo, aplink šnerves esanti vaškinė, snapas – melsvai juosvas.

Ryškus šios rūšies lytinis dimorfizmas – patelė sveria iki 2 kg, patinas – iki 1,3 kg. Pats mažasis erelis rėksnys savo išvaizdoje ir povyzoje neturi „ereliškos“ agresijos, jis labai taikus. Tą rodo jo mitybos meniu, susidedantis iš varlių, graužikų, vabzdžių (ypač vabalų ir žiogų). Tiesa, rėksnys nepraleis progos nutverti paukščių jauniklius, suaugusius paukščius, smulkius žvėrelius, tačiau tai – tik sezoninis jo grobis.

Mūsų mažieji ereliai rėksniai žiemoja užsacharės Afrikoje iki pat šio žemyno pietinės dalies. Iš Lietuvos jie išskrenda rugsėjį, kai kada – spalio pradžioje, jų migracijos kelias nutįsęs rytiniu Viduržemio jūros pakraščiu – pro Turkiją, Libaną, Izraelį. Šis kelias be galo pavojingas: vokiečių visuomeninės organizacijos, problemiškos vietose saugančios migruojančius paukščius nustatė, kad vien tik Libane kasmet nušauinama iki 5500 mažųjų erelių rėksnių – paukščiai naikinami be jokio tikslo, pramogai. Būtina pažymėti, kad Lietuvoje peri apie 600–700 mažųjų erelių rėksnių porų, taigi – kasmet Libane sunaikinamos 3–4 mūsų šalies populiacijos. Antra vertus, reikia žinoti, jog Lietuvos populiacija sudaro apie 20 procentų šios rūšies pasaulinės populiacijos. Taigi, nors guodžiame save, kad pas mus mažieji ereliai rėksniai įprasti, bet toks apibūdinimas yra labai trapus.

Mažasis erelis rėksnys – mišrių miškų, lapuotynų, net gana drėgnų medynų gyventojas. Jam labai patinka Vidurio Lietuvos ąžuolynai, kitur jis įsikuria prie raistų, pelkių. Svarbus reikalavimas buveinei – ramybė, nesujauktas miškas, taip pat greta esančios pievos, dirvonai, kur ereliai gali rasti lesalą.

Mažojo erelio rėksnio lizdas dažnai būna „pasiskolintas“ iš krančio, suopio ar vištvanagio. Šiandien nemaža populiacijos dalis peri iškeltuose dirbtiniuose lizduose. Kiaušiniai pradėdami dėti antroje

AUTORIAUS nuotrauka

balandžio pusėje, kartais – tik gegužę. Perima padėjus pirmą kiaušinį, antrasis padedamas po 3–4 dienas; suprantama, kad ir jauniklis iš jo išsirta gerokai vėliau.

Peri paprastai tik patelė 38–41 dieną, jaunikliai ritasi jau birželį. Mažojo erelio rėksnio jauniklių santykiai pagrįsti vadinamu „kainizmu“, kai vyresnysis ereliukas per pirmas 10–14 dienų nustelbia (neduodamas maisto) ir fiziškai pribagia savo jaunesnį brolių. Visais atvejais iš 2 kiaušinių dėties lieka 1 jauniklis, o vidutiniškai kiekvieniame lizde užauga 0,6 jauniklio. Būdamas 50–60 dienų amžiaus, ereliukas jau skrenda ir palieka lizdą, tačiau dar bent porą savaičių yra maitinamas tėvų. Kaip jau minėta, mažajam ereliui rėksniui netinka iškirstas miškas, jis jautrus trikdymui. Populiaciją neigiamai veikia netektys migracijų metu, nemažai erelių rėksnių žūsta atsitrenkę į laidus, vėjo jėgaines. Dalį jauniklių iš lizdų pagrobia vištvanagiai, kiaunės, jūriniai ereliai.

Unikali problema – mažojo erelio rėksnio mišrios poros su didžiuoju ereliu rėksniu. Lietuvoje ši rūšis gana reta, tad ir hibridizacijos atvejų mažiau. Tačiau Baltarusijoje tokios mišrios poros įprastos, o jų užauginti jaunikliai negali būti apibūdinami kaip vienos iš šių rūšių atstovai: jie yra mišriai! Toks maišymasis tarp artimų rūšių nutinka prie arealų ribos, kur vienos ar kitos rūšies individų skaičius mažas, jie pasklidę didelėje teritorijoje, todėl poruojasi su atsitiktinai užskridusiais artimos rūšies partneriais. Iš tokių porų radęsi jaunikliai yra vaisingi.

LIETUVOS MIŠKŲ ŽVĖRYS.

Pelė mažylė (*Micromys minutus*)

SELEMONAS PALTANAVIČIUS

Mūsų miškuose žinduolių įvairovė kur kas didesnė, nei mes ją stebime – gali būti, kad tam neskiriame ypatingo dėmesio, be to, dalis gyvūnų yra slapūs ar labai maži. Būtent tokia pelė mažylė, pakankamai įprasta pelinių šeimos rūšis, kurios buvimą viename ar kitame biotope nustatome tik pagal aptiktus ypatingus šių žvėrelių lizdus. Detalesnius rūšių paplitimo ir gausos tyrimus atlieka tik mokslininkai, gaudydami graužikus.

Kur ieškoti arba – kur tikėtis pelės mažylės? Ją galima sutikti visur – drėgnuose, žolių gausiuose lapuočių miškuose, užaugančiose kirtavietėse, paupiuose ir pakelėse, pagrioviuose, natūraliose su krūmų priemaiša pievose, taip pat kultūrinuose laukuose, javų plotuose. Kaime jos gali gyventi mažiau tvarkomoje sodo dalyje, kur vyruoja krūmai, avietės, tačiau neina į patalpas. Tą paaiškinti galima svarbia biologine savybe – iš varpinių augalų lapų sukamais lizdais. Suprantama, kad pelė mažylė todėl mieliau gyvena javuose ar nešienaujamoje pievoje, bet ne krumynuose, kur varpinių augalų nėra.

Žvėriuko vardas kildinamas iš jo mažumo – jis yra pati mažiausia mūsų gamtoje sutinkama pelė, kurios kūno ilgis (be uodegos) 5–6 cm, svoris 5–8 gramai. Uodega ilgesnė už kūną (apie 5–8 cm), žvynuota, jos apatinė dalis su ilgesniais plaukeliais, kurie turi svarbią funkciją – jų reikia laipiojant augalais. Iš tikro, pelės mažylės uodega labai stipri, kibi, ją pelė apsuka apie augalus – gaunasi savotiška penktoji galūnė. Ypač ji praverčia žvėriukui leidžiantis galva žemyn arba sukant lizdą.

Kaip atrodo pelių mažylių lizdai? Jie sukami iš ilgų varpinių augalų lapų – siauri lapeliai suvejami į kamuolį, kad būtų tankesnis „audinys“, dantimis dar sukarpomi į juosteles. Į lizdą įpintas lapas nenuplėšiamas, neatskiriamas nuo augalo, todėl lieka gyvas ir žalias. Tai labai padeda slepiant lizdą, nes jis ir po kurio laiko lieka žalias. Lizdas sukamas nuo 20 cm iki 1,2 metro aukštyje, dažniausiai pelės darbuojasi naktį. Tiesa, sukami dviejų tipų lizdai – skirti miegui, poilsiui, ir visai kitokie – jauniklių vedimui.

Miegojimo lizdai mažesni, 5–7 cm skersmens, su 2 landomis; gali būti, juose gyvenantiems suaugusiems žvėriukams nebaisu pro dvi angas plūstantis vėsus oras, tačiau jiems labai svarbi galimybė kuo saugiau pasprukti nuo pavojų. O jų pelėms mažylėms kyla nuolat.

Jauniklių vedimo lizdai iki 10 cm skersmens, su viena landa. Jų viduje augalų lapai suskaidomi į išilginį pluoštą, taip sukuriama šilta ir minkšta guolė. Taip pat gūžta jaunikliams vesti išklojama augalų pūkais ir gana dažnai – atsitiktinai surastomis paukščių plunksnomis.

Ar pažintume pelę mažylę, ją pamatę gamtoje? Matyt, jos negalima supainioti su kur kas didesnėmis namine, o tuo labiau – dirvine ar geltonkakle pelėmis.

Kaip jau žinome, pelė mažylė maža, ilgauodegė. Jos kūno viršutinė pusė gelsvai rusva, kartais – rausvai rusva. Pasitaiko ir labai šviesių geltonų („auksinių“) individų. Kūno apačia šviesi ar visai balta. Jaunikliai būna pilkai rusvi. Ausytės mažos, nežymiai išlindusios iš kailio, akys rudos, nedidelės. Snukutis smailas, nosis rausva, mėsos spalvos. Užpakalinės pelės mažylės kojos ilgesnė už priekines, tai labai naudinga laipiojant po aukštas žoles, persokant nuo vieno augalo ant kito.

Pelės mažylės paplitusios nuo Ispanijos iki Japonijos, tokia dideliame areale ženklūs skirtumai jų veisimosi fenologijoje: pietuose per metus gali būti atvedama iki 6–7 vadų, Lietuvoje 1–2, spėjama, kad kai kada jų būna net 3. Vadoje būna 2–7 jaunikliai, iš pradžių jie pliki, neregintys. Akys atsiveria po savaitės, dvi savaites žindę peliukai greitai tampa savarankiški, o būdami 4–5 savaičių amžiaus (taigi, 1–1,5 mėnesio) jau būna subrendę lytiškai ir gali daugintis. Ypatingos sėkmės atveju šios rūšies populiacija turėtų augti labai sparčiai, tačiau gamtoje yra daug pavojų – pelės mažylės medžioja suopiai, plėšriosios medšarkės, gauda žebenkštys, šermuonėliai. Žinoma, jų neatsisako pelėdos, naminės katės, kiaunės. Žodžiu, plėšrūnų gausa didelė, o tai lemia, kad gamtoje pelė mažylė gyvena (vidutiniškai) labai trumpai, o ilgiausia jų gyvenimo trukmė nelaisvėje – 3 metai.

Kuo minta pelės mažylės? Jų racione grūdai, sėklos, minkštos augalų dalys, kai kada – vabzdžiai. Žiemai jos palieka savo žolėje esančius lizdus ir apsigyvena urveliuose ar lizduose, susuktuose žemės paviršiuje.

AUTORIAUS NUOTRAUKA

Inkliuzai Šimonių girioje

JŪRATĖ VITKAUSKAITĖ

*Ispūdingos
Šventosios kiltos*

– Kai atėjau dirbti, šitie maumedukai buvo va tokio dydžio, – brūkšteli ranka sau per juosmenį Vidmantas Markevičius. Balse virpteli begalinės nostalgijos ir liūdesio gaidelė.

Šimonių giria. Seniai ji mane intriguavo ir, šit, pagaliau atėjo metas leistis į pažintis. Šioje girioje savo miškininko karjerą pradėjo mano buvęs dėstytojas, kupiškėnas Vidmantas Markevičius. Ten buvo jo pirmoji ir paskutinė girininkija.

Į Šimonių miškus, baigus mokslus tuometinėje LŽŪA, Miškų ūkio fakultetą, V. Markevičių traukė labiausiai dėl tėvelio. Mat tarpukariu vyresnysis Juozas Markevičius, sėkmingai praėjęs miškininkų kursus ir išlaikęs egzaminus, Šimonyse ir kituose miškuose dirbo žvalgu. Tačiau šioje girininkijoje dienų praleista daugiausia, todėl ir prisiminimai ryškiausi. Manasis dėstytojas prisimena, kaip tėvelis jį, dar nelankantį mokyklos vaiką, dviračiu iš Skapiškio atsiveždavo darban ir abu praleisdavo dieną. Ne kartą vos atmynę išvysdavo subėgusius eigulius: „Dega, dega, – šaukdavo tie, – dega miškas“. Ir visi regėdavo, kaip tiršti juodi dūmai kyla iš už miško, tad stverę kastuvus, kibirus, leisdavosi gaisro pusėn...

Maumedukai, pasitikę ir po dešimties mėnesių išlydėję V. Markevičių dabar besą stori, aukšti medžiai, kurių viršūnes norint įžvelgti, reikia aukštai užversti galvą. Prabėgo šešiasdešimt su viršum metų, daug kas pasikeitė: vieni pastatai išnyko nuo žemės paviršiaus, kiti atvirksčiai – atsinaujino, užaugo medžiai, vietoj buvusio sodmenų daigyno – sodintinis pušelių gojelis žaliuoja. Tačiau pati girininkija, jos namas, kadaise dažytas mano bikiulio rankomis, išliko toks pat. Žinoma, per tą laiką, jį ne kartą vėl perdažė, bet namo sienos, stogas ir langai, stebintys ateivius, liko tie patys: priekinėje namo pusėje buvo ir yra raštinė, o kitoje gyveno darbuotojai. Ir dabar gyvena miško eigulys su šeima. Vadinu profesiją dar senu gerbiamu vardu, nes dabartinis girios žmonių suvienodinimas – miško specialistai – skamba visiškai nepatraukliai.

Mums artėjant regime, jog šalia namo, ant ištemptos virvės džiūsta žali darbiniai rūbai, kieme stovi automobilis, vadinasi, kažkas yra namie, todėl mes su dėstytoju beldžiamės į eigulio duris – norisi pabendrauti. Išėina žavi moteris, eigulienė. Deja, jos vyro, Dainoro Žalkausko, nėra namie, išvažiavęs, todėl buvęs girininkijos šeimininkas kalbina ją. Pasisako apie save, paklausia naujienų – vis-

kas įdomu. Atsisveikiname šypsodamiesi ir pro girininkiją einančiu keleliu patraukiame link Inkliuzų kaimo, smūksančio užu miško.

Inkliuzai, sutikite, labai įdomus, gal net intriguojantis pavadinimas. Aš pirmą kartą išgirstu tokį kaimo vardą. Suku galvą, ką reiškia tas žodis ir prisimenu vabzdį sustingusį skaidriame gintaro laše. Taigi inkluzas! Betgi kuo susijęs gintaras su kaimo vardu? Ogi, lotyniškai *inclusus* – uždarytas, apsuptas, toks kaip vabzdys kažkada buvusioje klampioje medžio saky, vėliau virtusiu kietu gintaru, masėje. O Šimonių girininkiją ir visą kaimą savotiškais „inkluzais“ praminė prieš 200 metų tose apylinkėse kurį laiką gyvenęs kunigas, poetas Antanas Strazdas. Iš kartos į kartą perduodami pasakojimai, kaip A. Strazdas mėgdavęs sugalvoti girios kaimams pavadinimus. Ir pro šią vietovę esą važiavęs, kelias blogas, purvynė, įkliuvo (įklimpo) kunigo vežimaitis, tad vos išsikapstęs taręs: „Kuoki inkluzi šitam kaimi!“

Betgi paliekame girininkiją, storus lyg baobabai maumedžius ir žygiuojame smėlėtu keleliu per miškelį kaimo link. Čia, vos už pusantro kilometro girioje dirbęs žvalgu, kurį laiką gyveno mano dėstytojo tėvelis – Juozas Markevičius. Tuomečiais laikais tai buvo gal penkių sodžių kaimas, o dabar liūdi vieniša sodyba, kurioje gyvena buvusio eigulio Katino palikuonys. Tiesa, vos perėję miško ruoželį, išvystame dviaukštį baltų plytų gyvenamąjį namą, tiksliau, kas iš jo liko. Namas, dar V. Markevičiui girininkaujant, buvo sumūrytas medžių

*Šimonių
girininkija*

sakinimo darbininkams gyventi. Dabar, po šešiasdešimties metų kraupiai žioji tuščios langų kiaurymės ir gabalais byra plytų sienos. Niekam nebereikia namų, erdvių butų, tik šiuurpiniai gvazdikai vis dar skleidžia savo ryškius žiedus.

Žvalgomės su dėstytoju po laukus, ieškome akimis ko atėjome – Sakalų sodybos. Ji stovėjo netolies Katinų gryčios, kažkur priešais sakinimo darbininkų mūrinuką. Tačiau daugiau namų nesimato, tik medžių guotai vidur kviečių lauko. Brendame abu tais kviečiais – mano bičiuliui rūpi sodybos, kurioje gyventa jo tėvelio, likimas. Apžiūrėję vieną brandžių medžių gojelį apaugusį alyvomis ir neradę net pamatų pėdsakų, brenkame link kito. O, pasirodo yra ir namas ir tvartas su klėtimi! Tik vėlgi – riogso tai, kas liko. Namas jau seniai negyvenamas, uosiai, eglaitės sienas ramsto, tačiau viduje – regis, ne taip jau seniai ir ieseita. Stovi stalas senobinis, bufetas, lovos medinės, net storo, nebalinto lino užuolaidos plaikstosi. Palei sieną – didelė skrynja, ypatinga: priekinis fasadas medinėmis lazdelėmis inkrustuotas, kruopščių staliaus rankų išdailintas. Atvožus dangtį – platus stalčiukas smulkmenoms susidėti, o pati skrynja kupina rūbų, daiktų. Kita skrynutė – mažutė, lovos galvūgaly atremta, toks mažas „baksiukas“ moteriškiems

Vidmantas Markevičius apžiūri tėvelio kadaise gyventą kambarėlį: 3x4 m dydžio, tik lova ir staliukas su kėde telpa. Kitas namo galas neįeinamas – lubos įgriuvusios, krosnis išbyrėjusi. Lendame iš tamsos atgal į šviesą – lauke jaučiau, nors ir žolėm iki juosmens sužėlę. Va, klėtis buvusi graži, tvirtina bičiulis, dar seną nuotrauką menantis, kaip prie josios Sakalų jaunimas sustojęs fotografavosi. Aš matau tik stogo skiedras sukritusias, o sienų jau nė kvapo. Visa sodyba paskendus medžių ir krūmų gojuje, iš išorės nė neįtartum kažką jame slypint.

Sakalų sodybvietė mena didelę tragediją. V. Markevičius pasakoja, joje gyvenus tėvus ir penkis jų vaikus: keturis brolius ir seserį. Vienas sūnus buvęs aktyvus partizanas, dešimt metų praleidęs tremtyje, kitus du netoli namų nušovė bėgančius: kalti – nekalti, toks buvo laikmetis. Motina slapta parsigabeno juos numestus miestelio centro aikštėje ir pasilaidojo pamiškėje, netoli namų. Dukra visai jaunutė, paauglė, atgulė pleurito palaužta. Tokių tragedijų – kone kiekviename sodžiujė būta, bet kai paliečia pažįstamus žmones, skausmas tampa dvigubai stipresnis...

Ilgai negalėjo atsiveikinti su prabėgusių dienų prisiminimais mano dėstytojas. Žvelgė į girininkijos namą, į švokščiančių liepų vartelius. Galop taręs: „Gal paskutinį kartą tai matau“, ryžtingai sėdo automobiline ir pasukome abu gilyn miškan. Aplankėme pažintinį taką „I giria“, prisilietėme prie Iženo pelkės kraštelio, pasigrožėjome Šventosios upės nuostabiai vingiuotomis kilpomis, stabtelėjome

Visada malonu pabendrauti

Buvę kankorėžių aižyklos darbininkų būstai

Atėjo medžiai į Sakalų sodybos kiemą

AUTORĖS nuotraukos

Pažintinis takas „I giria“

pačiame Šimonių kaimo centre. Ir visus tuos perliukus V. Markevičius kruopščiai vėrė ant plonytės prisiminimų gijos, kuri tvirta it plienas ilgus dešimtmečius laikėsi jo atminty. Žmonės, namai, vietovės, medžiai, keliai – viskas turėjo gilią prasmę ir sulig kiekvienu posūkiu grąžindavo jį atgalios. Bet tik trumpam, tik kelioms akimirks.

„Nereikia per ilgai mėgautis, – tarstelėjo mano bičiulis, – pažvelgei, užsimerkei, vėl atsimerkei ir eik toliau savo keliu“. Galbūt jis teisus. Gal per ilgai mėgaudamiesi akimirka, mes užstringame vienoje vietoje ir nebesugebame įžvelgti tolesnių galimybių. Gal ir tuometinis Šimonių girininkas prieš pusę amžiaus būtų įstrigęs lyg inkluzas šioje girioje ir nebepatyręs tolesnės kelionės. Nors ir jaučiu nostalgiją savo dėstytojo balse, tačiau tą pat minutę jis tvirtu balsu pareiškia: „Bet tada nebūtų tavęs! Nebūtų ir daugelio kitų žmonių, kuriuos man dovanodavo vis nauji mokslo metai.“

Balietiška šventykla.
Pagrindinis akcentas yra
aukšti vartai ir jėimą
saugančios gyvūnų statulos

Kelionė į kitą pasaulio pusę. Indonezija. Balio sala.

EGLĖ JANULEVIČIŪTĖ-GUIMERA

Indonezija – didžiausia pasaulyje salų valstybė. Joje daugiau nei septyniolika tūkstančių salų, iš kurių tik tūkstantis yra gyvenamos. Didžiausia ne tik visame salyne, bet ir pasaulyje sala – Java. Tačiau keliautojams labiausiai pažįstama ir saugi – Balio sala. Tik atvykę į Balį turistai dar atranda šalia esančias gražuoles Nusa Penidą, Nusa Ceningan ir Nusa Lembongan. Pastarosiose gan aktyviai vyksta įvairios statybos bei turizmo plėtra.

Žodis Indonezija kilęs iš dviejų žodžių, Indija ir salos. Balis yra vienintelė sala musulmoniškame Indonezijos pasaulyje, kur išpažįstamas hinduizmas, kaip ir daugumoje Indijoje. Galima sakyti, kad Balis yra mažoji Indija, taip į ją yra panašūs: dievais, gyvenimo būdu, gatvių šurmuliu ir žmonių gausa. Balyje gyvena beveik puspenkto milijono gyventojų. Apie devyniasdešimt nuosimčių tai pirmą kartą vietiniai baliečiai ir dešimtoji dalis – hinduizmą išpažįstantys Javos išeiviai gyventojai.

Net penkiolika tūkstančių kilometrų skiria Kanarus ir Indonezijos salą. Jai pasiekti mums prireikė dviejų parų. Tiesa, atgal kelionė

truko daug intensyviau, be jokio tarpinio poilsio – 24 valandas. Fiziškai tai buvo daug sunkiau, grįžus reikėjo daugiau laiko iš naujo adaptuotis prie laiko. Taip vadinamas *Jet Lag* sindromas keletą dienų guldė į horizontalią padėtį, kūnas prašė poilsio ir miego.

Jei manote, kad Balio sala tai didelė žydroji lagūna, balto smėlio paplūdimiai, kokteiliai ir virš Indijos vandenyno pakrančių kabančios hamakai su kutais – nusivilsite. Balis toks margas, kad net keliais žodžiais sunku būtų nupasakoti. Tai vieta, kur reikia skirti laiko ne tik turizmui, bet ir sau. Čia, kaip ir manojame La Palmoje, tyvyro visai kito-čia aura. Ne tik žvelgiant į vietinius, kurie kiekvieną mielą dieną deda

aukų krepšelius su gėlėmis, maistu ir smilkalais kur tik gali – ant namo slenkščio, ant artimiausio akmeninio dievo, ant automobilio ar motociklo vairo ir prašo dievų pagalbos, bet tiesiog kvėpuojant salos oru galima pajusti vidinį poreikį pamąstyti apie gyvenimo prasmę. Pabuvēs ilgiau net suvoksi, jog tos prasmės išvis nėra. Yra tik pats gyvenimas, jo atrežtas mums laikas, kurį reikia prasmingai pačiam sau nugyventi.

Balis tai vieta, kur pamatysite ir skurdo, ir aukso, ir dieviško gamtos grožio ir akmeninių pabaisų saugančių namus, ir prabangių restoranų ir rankomis valgomų ryžių nuo banano lapo. Ir visa tai jungs harmoningas chaosas. Ką jau kalbėti apie Balio gatves, transportą jose ir su šlepetėmis vairuojančius laimingus baliečius. Tai atskiras pasaulis. Net negalėjome sau leisti vairuoti, nes į taisyklės įspauistas mūsų šis mentalitetas trikdė harmoningą chaosą gatvėse. Liko tik viena išeitis – pasitikėti vietiniais mopedų vairuotojais, kurie vos už porą eurų nuvingiuodavo siauručiais pravažiavimais visur, kur tik paprašydavai. Rodos nė kiškis neprabėgs, o vietinis balietis vikriai apvažiuos ir net prasilenks su kitu mopedu.

Tad kviečiu į kelionę po šią įdomią salą, kuri paslapčia vadinama Dievų altoriumi.

Kodėl pasirinkau Balį? Ogi man labai pasisekė, kad mano po-emigracinė profesinė kryptis ir jos mokytojai organizuoja mokymus įvairiose pasaulio vietose. Savaitė mokymuisi bei dvi savaitės turizmui man buvo pats tas santykis. Balio atmosfera labai tinkanti gilintis į žmogaus psichologiją, pašamonės programą, gyvenimo pokyčių galimybes.

Pirmoji mokymosi konferencija buvo numatyta *Ubud* mieste, viename iš didesnių ir turizmui pritaikytų Balio miestų, prabangiam *Parq Ubud* viešbutyje. Ekonominės žirkulės saloje tikrai didelės. Jeigu norite prabangaus europietiško VIP komforto – jo tikrai rasite už didelę kainą. Keli šimtai eurų ar net keletas tūkstančių už naktį – realybė. Jeigu leidžiate sau pasitikėti intuicija ir norite patirti tikrąją Balio dvasią, galima rekomenduoti tikrai šaunius vietinių gyventojų siūlomus būstus. Booking sistemoje jų galima rasti nuo 15 iki 50 eurų už naktį.

Iki mano konferencijos pradžios turėjome pora dienų adaptacijai. Pasirinktas viešbutis buvo *Sebato* kaimelyje. Dvi valandos automobiliu iš oro uosto. Medinis balietiško stiliaus vasarnamis skendėjo visiškose džiunglėse. Oro drėgmė tokia didžiulė, kad išskaltos kojines per tris dienas taip ir neišdžiūvo. Tiesa, gyventi, kai aplink tikros džiunglės, pradžioje buvo kiek neramu. Tai stogu kažkas naktį prabėgdavo, tai kitoniška nei mūsų varlė ant balietiško dušo sienos pakibo, tai akmeninėje vonioje radome keistą, į skorpioną panašų vabzdį. Pasirodo, jis ten ir buvo. Balyje populiarūs dušai yra be stogo. Prausiantis galima mėgautis žvaigždėtu dangumi, tačiau statant koją lauk neprošal būtų ir apsižiūrėti.

Mums tikrai pasisekė, kad visiškai šalia viešbučio buvo žymioji šventykla *Pura Tirta Empul*, ramiam pasivaikščiojimui tinkančios ilgos ryžių terasos ir net garsios *Luwak* kavos plantacija. Nors planavome po kelionės pora dienų atsigulėti, priprasti prie naujo laiko bei geografinės platumos, tačiau po pirmos nakvynės beveik laukinėse džiunglėse ėjome ieškoti žmonių ir nuotykių. Lankėme šventyklą, krioklius, siūlomas apvalymo ceremonijas, aplankėme ryžių plantaciją bei mėgavomės brangiausia pasaulyje kava.

Pura Tirta Empul. Labai simboliška, kad pirmą dieną po atvykimo, likimas atvedė prie šios šventyklos durų net neįtariant ją čia esant. Vietiniai prekeiviai iškart pasiūlė įsigyti *sarongus*, mat be jų negalima įeiti į jokias religines vietas. *Sarongas* tai ilgas audinio gabalas, kurį, tarsi sijoną, riši tiek vyrai, tiek moterys. Pasiderėjus jis mums kainavo po šešetą eurų. Taip, Balyje reikia mokėti derėtis, nes mes, europiečiai, jiems esame vaikstantys pinigų šaltiniai ir vietinės kainos nuo turistinių labai smarkiai skiriasi.

Įėjus pro vartus pamatėme religinėms atnašoms skirtus stalus ir daugybę šventyklos pavėsinių, statulų, vartų. Ši vietovė tai viena iš Balio

Tirta Empul šventyklos vidinis kiemas. Jame atskiros pavėsinės skirtingiems ritualams bei skirtingoms šeimoms

Susitikimas su vietiniu gyduoliu šamanu

Tirta Empul šventyklos šaltiniai

Ryžių terasų galima pamatyti visoje saloje

jėgos vietų. Ne tik religine, bet ir gamtiška prasme. Čia iš žemės tryksta ypatingi šaltiniai, kurie laikomi šventais. Čia vykdomos taip vadinamos *Melukat* apvalymo ceremonijos. Tai kūno, proto ir dvasios apvalymo ritualas. Vandens stichija baliečiams turi ypatingą reikšmę ir yra labai gerbiama. Senovėje baliečių religija vadinosi *Agama Tirta*, išvertus reikštų – vandens religija, tikėjimas vandens galia. Vanduo ne tik duoda gerą ryžių derlių, bet turi ir stiprią valomąją, pripildančiąją ir atgaivinančiąją galią.

Legenda byloja, kad šiuos šaltinius žmonėms padovanojo dievas *Indra*. Aplink juos pastatyta šventovė. Įpykęs dievas savo

lazda pragrėžęs žemę ir iš jos ištryškęs vanduo atgaivino visus jo žuvusius karius. Ant paties Indros užtiškęs vanduo apvalė jo protą nuo karingų bei kerštaujančių minčių ir jis tapo išmintingu valdovu.

Vanduo apvalo ne tik fizinį kūną, bet ir sielą bei dvasią. Pasak žinovų, vanduo yra žinantis ir maitinantis, apvalantis ir pripildantis žmogų išmintimi, galimybe būti lanksčiu, kantriu ir visur gebėti rasti aukso vidurį. Balio gyventojai šventai tiki, kad pastovėjus po švento vandens srove protas išsivaduoja nuo blogų minčių, o kūnas prisipildo naujos jėgos ir energijos. Vanduo yra laikomas ryšiu su dievais, energijos

Ryžių terasose su motoriniu plūgu dirbantis balietis. Šalia jo visuomet būrys gervių

nešėju ir visos planetos istorijos liudininku. Apvalančioje vandens ceremonijoje būtina dėvėti dar kitokį specialų *sarongą*. Moterims būtina dėvėti marškinėlius arba didesnį, iki pažastų siekiantį *sarongą*, draudžiama ateiti tik su maudymosi kostiumėliu. Vyrams užtenka jį dėvėti užsirišus iki juosmens.

Tirta Empul vanduo laikomas ne tik šventu ir turinčiu magiškų gydančiųjų savybių, bet ir padedančiu mirusiųjų sieloms pereiti į kitą pasaulį. Būtent iš čia vietiniai gyventojai semiasi švento vandens kremacijų (laidojimo deginant) ceremonijoms. Tam yra skirti atskiri, svastikos ženklais pažymėti šaltiniai.

Ryžių terasos. Viena iš žemės ūkio šakų, kultivuojama Balyje – ryžiai. Jie tiek ant pusryčių, tiek ant pietų ar vakarienes stalo, tiek atnašose dievams bei dvasioms. Vaikstant siaurais takeliais tarp vandenyje skęstančios smulkutės žalumos, ryžių plantacijos atrodo labai romantiškai. Ieškodami kur apstotiti kitoms keletui dienų, net gundėmės išsirinkti būstą su vaizdu į ryžių terasas. Išties vaizdas labai gražus: laiptiškai išsidėstę nedideli ryžių žalumos ploteliai labai harmoningai dera su tarp aukštų kokosinių palmių kyšančiais smailiais bei riestais Balio namų stogais. Pasivaikščiojus ilgėliau tarp ryžių laukų, sutikome besidarbuojančius laukų savininkus. Darbas nepavydėtinais sunkus. Ypač žemės įdirbimo procesas. Visa romantika išgaruoja, kai pamatai purvyne iki kelių basą žingsniuojantį ir priekyje savęs plūgą stumiantį darbininką. Vėliau sodinimo darbai, rodos, kiek lengvesni. Perpus sulinkęs, rankoje saują glėžnų ryžių sėjinukų suspaudęs balielis, kaišioja juos vandenin ir pamatęs mus – šypsosi. Kituose laukuose jau matosi bręstantys balkšvi ryžių grūdėliai, kuriuos nuo paukščių saugo specialios barškančios baidyklės. Kiekvieno lauko kampe pastatytas tarsi koks koplytstulpis, be jokių raižinių, tik su įrengta „lesyklėle“ atnašoms. Kiekvieną mielą dieną čia atnešama iš palmių lapų padaryta dėžutė su gėlėmis, ryžių grūdėliais bei uždegtais smilkalais. Ir ryžių augintojams reikia dvasių bei dievų pagalbos. Baliečiai su dievais dalinasi viskuo ką turi. Atnašų krepšeliuose dažnai galima buvo pamatyti ir uždegtų rūkstančių cigarečių.

Prie ryžių lauko iš lentų suręstas palaikis baras, kuriame šeimnininkas turi nedidelį verslą – siūlo vandens, alaus, riešutų pakeliuose.

Brangiausia pasaulyje kava taip pat auga Balyje. Tiksliau ją tokia padaro gyvūnai, vadinami *Luwak*, o kava vadinama – *Kopi Luwak*.

Pasak legendos, kuomet XIX a. Indonezijoje šeimnininkavo olandų kolonistai, vieti-

niams ūkininkams buvo uždrausta rinkti kavos uogas savo reikmėms, visą derlių reikėjo atiduoti šeimininkams užkariautojams. Netekę galimybės skanauti mėgstamo gėrimo, apskrūs baliečiai visgi rado sprendimą. Jie pastebėjo, kad saloje gyvenantys Palminiai musangai (*Luwak*) ėda ne tik smulkius vabzdžius bei tropinius vaisius, bet ir su malonumu valgo kavamedžių uogas. Kavos uogų minkštima gyvūnėliai suvirškina, o kavos pupelės su luobu pasišalina su išmatomis. Baliečiai pradėjo šias pupeles rinkti, plauti, džiovinti ir skrudinti. Visų nuostabai po tokio kavamedžio vaisių apdorojimo, užplikyto gėrimo skonis buvo dar geresnis nei įprastai paruoštos kavos. Jis tapo švelnesnis, ne toks kartus. Kavos pupelių gyvūnų išmatos visiškai nepasiekdavo, natūrali fermentacija tekdavo tik išoriniam uogų minkštimui. Iki švrios pupelės dar reikėjo nugremžti nemenką luobelę.

Kopi Luwak kavos plantacijų Balyje nemažai. Dauguma jų sertifikuotos augintojos, kitos – tik ekskursijų bei degustacijų organizatorės. Daugumoje pasakojamas labai pagražintas procesas, neva musangai gyvena laisvėje, ateina į kavamedžių plantaciją, pavalgo uogų, pasituština ir išeina sau. Tuomet darbuotojai ir eina rinkti kakutėse esančios kavos. Realybė kiek kitokia. Palminiai musangai laikomi aptvaruose arba specialiuose narvuose. Vieną gyvūnėlį teko matyti iš arti, net palaikyti ant peties. Jis gyveno laisvėje, ant vietinės kavinės prekystalio turėjo savo vietą, viliojo turistus. Jis buvo gan draugiškas, nors „darbiniai“ *Luwak'ai*, pasak žinovų, gali būti ir agresyviai nusiteikę.

Miegantis palminis musangas. Tolumoje moteris skrudina išvalytas kavos pupeles. Procesas trunka apie 40 min.

Kavos plantacijos reprezentacinė aikštelė

Aplankyti *Kopi Luwak* plantaciją savininkai kviečia nemokamai. Ekskursijos metu parodomi kavamedžiai bei kakavamedžiai, prieskoniniai bei įvairiausi arbatoms auginami augalai, pademonstruojamas visas kavos gavybos procesas. Senyvo amžiaus moteris sėdėjo prie molinės krosnies ir ant senovinės keptuvės skrudino pupeles. Vėliau – kavos grūdimas, kuris priminė sviesto mušimą kaime, nes šios kavos pupelėms nenaudojami jokie elektriniai prietaisai. Po grūdimo – sijojimas. Sugrūsta kava, paruošta užplikymui, labai smulki tarsi smėliukas. Po

apžiūrėjimo pasiūloma nemokamai paragauti daugiau nei dešimties rūšių kavos ir arbatos. Aišku, paragavus skanių gėrimų, norisi kažko ir nusipirkti. Tad šeimininkai tuoj pat pakviečia į vietinę parduotuvėlę. Balio kainomis *Luwak* kavos puodelis kainavo 70 tūkst. rupijų, tai būtų 4 eurai. Šimtas gramų pupelių pakelį čia siūloma nusipirkti už kiek daugiau nei dešimt eurų. Europos rinkoje šios filmuose išgarsintos kavos kainos už kilogramą svyruoja nuo 600 iki 1000 eurų.

Tęsinys kitame numeryje

Taip atrodo dar nevalytos *Luwak*'ų kavos pupelės

AUTORES nuotraukos

Albertas Vasiliauskas

1935 02 14 – 2024 08 08

Rugpjūčio 8 dieną eidamas 90-uosius metus mirė nusipelnęs miškininkas, mokslininkas, buvęs Miškų ministras prof. habil. dr. ALBERTAS VASILIAUSKAS.

Prof. Albertas Vasiliauskas gimė 1935 m. vasario 14 d. Kėdainių r. Šlapaberžės kaime. 1945 m. baigė Šlapaberžės pradinę mokyklą, 1945–1949 m. mokėsi Krakių ir Dotnuvos gimnazijose, 1953 m. baigė Kauno sodininkystės-daržininkystės technikumą, 1958 m. – Lietuvos žemės ūkio akademijos Miškų ūkio fakultetą, 1963 m. – Lietuvos miškų instituto stacionarinę aspirantūrą.

1958 m. dirbo Kauno miškų ūkio Zapyškio, 1959–1960 m. – Dubravos miškų tyrimo stoties Vaišvydavo girininkijos girininku, 1964–1965 m. Lietuvos miškų instituto vyresnioju moksliniu bendradarbiu. Pirmajam Dubravos miškų tyrimo stoties direktoriui Jurgiui Gečiui tapus Miškų ministro pavaduotoju, 1966 m. Miškų instituto direktorius doc. Mikalojus Lukinas A. Vasiliauskui pasiūlė užimti Dubravos miškų tyrimo stoties direktoriaus pareigas. Įstaiga, kurios pavadinimas keitėsi nuo Miškų tyrimo stoties, Bandomojo-parodomąjo

miškų ūkio iki Eksperimentinės mokomosios miškų urėdijos, A. Vasiliauskas vadovavo nuo 1966 m. iki 1992 m. Konkurso tvarka 1992 metais jis išrenkamas Lietuvos miškų instituto direktoriumi, o 1994 m. birželio mėn. paskiriamas Lietuvos Respublikos miškų ūkio ministru ir tas pareigas eina iki šios ministerijos panaikinimo 1996 m. gruodžio 15 d. Albertas Vasiliauskas 1997 m. sugrįžta dirbti į Lietuvos miškų institutą vyriausioju moksliniu bendradarbiu ir šias pareigas eina iki 2000 m. Kitais metais jis paskiriamas LR aplinkos viceministru ir Aplinkos ministerijoje dirba iki 2004 m.

Jau einant Vaišvydavo girininko pareigas, A. Vasiliauskui teko spręsti istorinės reikšmės užduotis: pradėti būsimų Kauno marių krantų apželdinimo darbus, vykdyti Girionių miško parko ir sumedėjusių augalų kolekcijos (arboretumo) įkūrimo programą, taip pat diegti į gamybą Miškų instituto mokslininkų parengtus pažangiausius miškų ugdymo bei atkūrimo būdus Dubravos miškuose.

Vėliau tapęs Dubravos miškų tyrimo stoties direktoriumi, jis sėkmingai pratęsė J. Gečio pradėtus darbus, plečiant ir gražinant Girionių gyvenvietę, kuriant ir gausinant Lietuvos miškų instituto ir Dubravos miškų tyrimo stoties materialinę bei eksperimentinę bazę ir organizuojant jos įvairiapusišką veiklą, tinkamai reprezentuojančią visos Lietuvos miškų ūkio laimėjimus. Tyrimo stoties bei bandymų parodomąjo ūkio struktūroje buvo sukurtas Lietuvos miško selekcijos ir sėklininkystės centras, Miško genetiškų išteklių, Sėklų ir sodmenų, taip pat Miško sanitarinės apsaugos ir kitos mokslui bei gamybai skirtos tarnybos.

Albertui Vasiliauskui daug pastangų teko įdėti, siekiant Dubravos miškų stočiai įgyti kuo daugiau savarankiškumo. Jeigu Miškų instituto direktoriai A. Kvedaras ir M. Lukinas tą savarankiškumą toleravo ir netgi skatino, tai direktoriumi tapus L. Kairiūkščiui, padėtis pasikeitė. Išsaugoti Dubravos MTS savarankiškumą padėjo ir 1963–1966 m. vykdyta miškų žinybos pertvarka. DMTS 1966 m. buvo perduota TSRS Valstybiniam miškų ūkio komitetui – tai DMTS administracijai suteikė teisę palaikyti tiesioginį ryšį su Komiteto valdybų bei skyrių vadovais ir spręsti daug klausimų, susijusių su miškų ūkio veiklos finansavimu bei materialinių vertybių tiekimu. Taip buvo gautos lėšos statyti Selekcijos ir sėklininkystės centro gamybinius pastatus ir jo veiklai vystyti, Dirvožemio cheminei laboratorijai ir Medžioklės ūkio tarnybai įkurti, katilinės ir Instituto rūmų priestato bei kitų objektų statyboms.

Savo prisiminimuose prof. A. Vasiliauskas dėkoja likimui, kad jam, vykdant to sudėtingo, plačiašakio ūkio vadovo funkcijas, teko laimėti dirbti kartu su didele profesinės kompetencijos ir begalinio pareigūnų pavaduotojais: vyriausioju miškininku Vytautu Kisieliumi, vyriausioju inžinieriumi Algirdu Kazemėku, vyriausiąja buhalterė Birute Jukniene ir kitais sąžiningam darbui atsidavusiais darbuotojais.

Eidamas LR miškų ūkio ministro pareigas A. Vasiliauskas atkakliai gynė pirmojo Lietuvos miškų įstatymo principines nuostatas ir pagal jas reformavo ministerijos valdymo struktūrą. Valstybinė miškų kontrolės inspekcija, buvusi ministerijos sudėtyje, pertvarkyta į savarankišką Valstybinę miškų kontrolės inspekciją prie Miškų ūkio ministerijos. Ūkinei miškų urėdijų veiklai koordinuoti įsteigta Generalinė miškų urėdija. Šių pertvarkymų išdavoje pirmą kartą Lietuvos miškų žinybos istorijoje buvo griežtai atribotos miškų kontrolės, valstybinio miškų valdymo ir ūkinio koordinavimo funkcijos.

Tešiant darbą aplinkos viceministro pareigose, buvo atnaujinta Lietuvos miškų politika ir jos įgyvendinimo strategija ir parengtos šešios miškų atkūrimo bei miškų žinybos išvystymo programos. A. Vasiliauskui einant miškų ūkio ministro ir aplinkos viceministro pareigas, buvo sukurta bei suformuota valstybinių miškų valdymo institucinė sistema,

kuri beveik be esminių pakeitimų išliko iki pat paskutinės miškų valdymo reformos dienų.

Sukauptą Lietuvos miškų valdymo patirtį jis aprašė dviejose monografijose: „Neramios miško dienos (Miškų valdymo politiniai aspektai)“, kuri išleista 1999 m., ir „Lietuvos miškų administracija atkurtos nepriklausomybės metu (1990–2011)“, išleista 2012 m.

Albertas Vasiliauskas plačiai pasižymėjo ir mokslo srityje. 1961–1963 m. mokėsi stacionarinėje aspirantūroje, kurią baigęs 1964 m. apgynė biologijos mokslų kandidato disertaciją. 1964–1965 m. dirbo Miškų tyrimo institute vyresniuoju moksliniu bendradarbiu. Vėliau būdamas DMTS direktoriumi ištyrė spygliuočių medžių šaknų puvinio sukėlėją – šakninę pintį. Kovai su šia liga kartu su bendraautorais sukūrė biologinį preparatą „Girionys-1“, pripažintą išradimu, ir parengė kitas kovos priemones bei rekomendacijas gamybai. Tyrė atsparių šakninės pinties pažeidimui pušų paveldimumo savybes, įveisė šiam grybui atsparių pušų sėklinę plantaciją.

Tartu universitete 1981 m. apgynė biologijos mokslų daktaro (dabar habil. dr.) disertaciją. Parašė knygą „Šakninė pintis ir spygliuočių miškų ekosistemų atsparumas“ (1989 m., rusų k.). Yra knygų „Svarbiausių miško medžių kenkėjai ir ligos (1968), Lietuvos miškų ūkis (1992), Miško apsaugos vadovas (2000), Miško fitopatologija (2006) ir kitų leidinių vienas iš autorių. Vienas ir su bendraautorais paskelbė apie 50 mokslo ir apie 100 mokslo populiarių straipsnių Lietuvos ir užsienio spaudoje. 1984–1994 m. ir 2001–2003 m. A. Vasiliauskas eidamas antraeilės pareigas Lietuvos žemės ūkio akademijoje dėstė ekologijos pagrindų ir miško fitopatologijos kursą Agronomijos ir Miškų fakulteto studentams. 1989 metais jam suteiktas profesoriaus vardas.

Prof. Alberto Vasiliausko administracinė veikla ir mokslo tyrimai buvo įvertinti įvairiomis padėkomis, Garbės raštais bei Vyriausybiniams apdovanojimais: jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio miškininko ir Lietuvos gamtos apsaugos draugijos „Žymūno“ vardas, apdovanotas Kauno rajono savivaldybės Garbės ženklu, jam suteiktas Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegijos bendruomenės Garbės nario vardas. Už mokslinę veiklą ir asmeninį indėlį vystant Lietuvos miškų sistemos valdymą A. Vasiliauskui 2021 m. įteiktas Valstybinės miškų tarnybos „Auksinis ąžuolo lapas“. Lietuvos Res-

publikos Prezidento dekretu jis apdovanotas „Atminimo ženklu už asmeninį indėlį plėtojant Lietuvos transatlantinius ryšius“ bei LR pakvietimo į NATO progą – Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Gedimino ordino Karininko kryžiumi (2005).

Albertas Vasiliauskas buvo medžiotojas, tačiau ne iš didelio azarto, o iš reikalo pagal užimamas pareigas. Būdamas DMTS direktoriumi, pagelbėdavo transportu Girionių medžiotojų būrelio nariams pašarui žvėrimis išvežti, nuvykti į medžioklės vietą, nugabenti eksportui skirtą žvėrieną į mėsos kombinatą. Tyrimų stotyje buvo atliekami tyrimai nelaisvėje veisti pilkuosius zuikius ir fazanus. Paleisti į laisvę šie gyvūnai pagausindavo būrelio medžiotojų laimikius, buvo reprezentacinių medžioklių objektais. Velionis buvo miškininkų senjorų klubo „Giriūnai“ nariu.

A. Vasiliauskas nepaisydamas užimamų pareigų, išliko natūraliai paprastu žmogumi, artimai bendraujančiu su jam pavaldžiais bendradarbiais, draugais ir kaimynais. Buvo jautrus aplinkiniams, ištikus kokiai nelaimei, visada pasirėngęs ištiesti pagalbos ranką. Daug padėjo iš Sibiro tremties grįžtantiems žmonėms, suteikdamas jiems darbą ir gyvenamąjį būstą. Toks jis ir toliau išliks jį pažinojusių atmintyje.

Prof. Albertas Vasiliauskas kartu su žmona Stefanija išaugino sūnų Rimvydą, tapusį habilituotu mokslų daktaru ir sulaukė dviejų vaikaičių.

Karštą rugpjūčio 14 d. popietę, žydrame danguje lėtai plaukiant baltiems kamuolinių debesų laivams, palydint gausiam buvusių bendradarbių, bendražygių, draugų, kaimynų būriui, Velionio palaikus priglaudė Kauno r. Šlienavos kaimo Naujųjų kapinių smėlis. Šiltus atsisveikinimo žodžius pasakė Valstybinių miškų urėdijos generalinis direktorius Valdas Kaubrė, LAMMC direktoriaus pavaduotojas Miškų instituto veiklai dr. Marius Aleinikovas, dr. Julius Danusevičius.

Dėl skaudžios netekties reiškiamo nuosirdžią užuojautą Velionio sūnui Rimvydai, vaikaičiams Indrei ir Pauliui bei kitiems artimiesiems.

Valstybinių miškų urėdijos Dubravos regioninio padalinio darbuotojų, buvusių Dubravos eksperimentinės-mokomosios miškų urėdijos bendradarbių bei miškininkų senjorų klubo „Giriūnai“ narių vardu
Vytautas RIBIKAUSKAS

Ižūlus šerniokas

VYTAUTAS RIBIKAUSKAS

VYTAUTAS RIBIKAUSKAS

Nelabai seniai šernai buvo pagrindinis Lietuvos medžiotojų medžioklės objektas. Dabar daugelyje medžioklės plotų vienetų teritorijose miškinės kiaules gerokai praretino afrikinis kiaulių maras, o ir patys medžiotojai buvo priversti ženkliai mažinti ilgašnių populiacijos gausą. Šernai jau eilę metų medžiojami ištisus metus, medžiotojai nuolatos raginami kuo daugiau sumedžioti patelių, kad sumažintų populiacijos gausėjimo mastą. Miškinės kiaules uždrausta šerti. O pagrindiniu medžioklės objektu tampa sparčiai gausėjantys elniniai žvėrys.

Kaip medžiojami šernai?

Šernų medžioklėje didelis medžioklės būdų pasirinkimas: medžioti juos galima varymo, sėlinimo bei tykojimo medžioklėse. Medžioklės su varovais vis dar yra populiariausios Lietuvoje. Visos tradicinės, proginės, šventinės medžioklės paprastai būna varymo medžioklės, nes šios medžioklės vyksta dienos metu, jose gali dalyvauti daug medžiotojų ir lengviau pritaikyti medžioklės tradicijų elementus: medžioklės ragų signalus, žvėris nukovusių šaulių ir nukautų žvėrių pagerbimo ceremonijas, jaunų medžiotojų įšventinimą ir daug kitų. Tačiau man jos neįdomios, nes negali pritaikyti sukauptos medžiotojo patirties, žvėrių elgsenos, jų migracijų takų miško masyve žinojimo – valandą ar ilgiau stovi toje šaulių linijos vietoje, kurią nurodo medžioklės vadovas, nors žinai, kad į tą vietą varovai neatgins jokio žvėrelio. O jeigu kurioje nors vietoje žvėries ir sulauki, siaurą miško kvartalinę liniją ar kokią keliuką jis praneria akimirksniu ir nespėji nei nustatyti, ar jis tinkamas sumedžioti, nei gerai nusitaikyti, ypač dabar, kai į visus kanopinius galima šauti tik kulkomis.

Mažiausiai Lietuvos medžiotojų taikomas šernų medžioklės būdas sėlinant. Nors šis būdas vienas iš įdomiausių, praktiškai neįmanoma mažame medžioklės plotų vienetu miško plote sėlinimui išskirstyti didelį norinčių medžioti medžiotojų skaičių, nes prie žvėries paprastai sėlinama pavieniui. Nepaprastai įdomu prie šernų sėlini su medžiokliniais šunimis laikomis. Anksčiau buvo galimas toks hibridinis varymo ir sėlinimo medžioklės būdas, kai į laikų sustabdytą šerną galėjai šauti varymo medžioklėse, varovais einant ne daugiau trimis gerai mišką pažįstantiems medžiotojams. Tokios medžioklės buvo mano mėgstamiausios. Jei turėjai gerai dirbančią laiką, o dar geriau – jų porą, šernų medžioklė tapdavo tikra pasaka. Medžiokliniai šunys laikos dirba labai savarankiškai, tačiau, kai jas perpranti, medžioklėje su šiais šunimis bendrauji kaip su sau lygiais partneriais. Iš šunų lojimo netgi gali nuspėti ar jis sustabdė stambų vienišų kuilį, ar grupę pernykščių

bekonų, ar šernę su jaunukiais paršeliais ir tada žinai, ko tikėtis artinančias prie žvėrių. Nors neteko girdėti, kad tokiose medžioklėse būtų įvykę kokie nors nelaimingi atsitikimai, hibridinė medžioklė uždrausta, atseit, saugumo sumetimais.

Įdomi ir šernų medžioklė tykant. Tačiau dabar ji išsigimė. Jeigu anksčiau šernų, o ir kitų žvėrių, tykodavome išeinančių maitintis į pasėlius ar kokias kitas maitinimosi vietas, tai dabar beveik visi medžiotojai žvėrių tyko taip vadinamose jaukinimo vietose. Anksčiau tokių medžioklių Lietuvoje nebuvo. Žvėris šaudyti prie šėryklų, nesvarbu, koks kiekis pašarų jose išberiamas, buvo laikoma didžiausiu nusikaltimu. Apmaudu, kad dabar medžiotojai pasirinko tokį neaktyvų aptingusių, apsunkusių nuo viršsvorio žmonių šernų medžioklės būdą. Nebereikia studijuoti žvėrių gyvenimo būdo, nebereikia pėdsakystės mokslų – šeri miškinės kiaules nuolatinėje vietoje prie tykojimo bokštelių kasdien berdamas pašarus, o medžioklės dieną sėdi patogiam kėdelyje ir renkiesi, kurį ramiai pašarus čiaumojančią ilgašnių sumedžioti... Kai medžioklėse į laukus maitintis išeinančių šernų, kad sužinoti jų išėjimo iš miško vietas, pėsciomis pamiškėmis sukardavome dešimtis kilometrų tyrinėdami šernų pėdsakus. Kai nelydavo, dirva išdžiūdavo ir žvėrys nepalikdavo aiškesnių pėdsakų, atsikeldavome auštant ir pamiškes apeidavome brisdami per rasotą žolę, nes rasotoje žolėje gerai matydavosi iš laukų sugrįžusių ilgašnių šeimynų brydės. Labai svarbu buvo tinkamoje vietoje įsiruosti tykojimui pasalą, nes medžiojome lygiavamzdžiais šautuvais, todėl, kad paleisti taiklų mirtiną žvėriui šūvį, prie jo reikėdavo priartėti 20–40 metrų atstumu. Žvėrių tykojimo bokštelių statydavome prie šviežiausių šernų išmintų takų arba iš vietos į vietą tampėme kilnojamus. Daug buvo šernų takų, daug reikėdavo įruošinėti pasalų, tad tykojimo bokšteliai būdavo primityvūs, dažnai tik į medį atremtos kopėčios su viršuje įtaisyta sėdyne, iš karčių suremtas įrenginys arba tik lentgalys prikaltas prie storos medžio šakos.

Dabar, jeigu kas dar tyko palaukėse į javų pasėlius išeinančių miškinių kiaulių, stato pastovius gerai įrengtus bokštelius, uždarus, su stogais, langais ir šaudymo angomis, kartais netgi su minkštais baldais viduje, dažnai po medžioklės užrakinamus. O ir nebūtina juos statyti prie pat žvėrių tako – dabartiniai graištavamzdžiai šautuvai taikinių pasiekia iš 3–4 kartus didesnio atstumo nei anksčiau turėti lygiavamzdžiai.

Įžūlus šerniokas

Kai beveik prieš pusimtį metų miško medžių selekcijos klausimais basčiausi po visos Lietuvos miškus, retkarčiais pavykdavo susitarti su vietiniais medžiotojais ir pamedžioti vienokiose ar kitokiose medžioklėse. Tą kartą patykoti šernų priėmė Smalininkų medžiotojai. Buvo rugpjūčio pabaiga, bet dėl užsitęsusių lietingų orų laukuose dar plytėjo nenukultų javų plotai. Vietiniai medžiotojai šernų tykoti paskyrė man vietą prie pamiškėje besidriekiančio didelio, bet labai piktžolėto rugių lauko. Iš eglinių karčių sukonstruotas tykojimo bokštelis stovėjo ant paties pamiškėje einančio griovio kranto. Miške prie bokštelio plytėjo didelis lapuočių medžių jaunuolyno plotas su pavienėmis mažomis eglaitėmis. Griovys buvo pilnas vandens, o vietomis išsiliejęs per griovio krantus vanduo sėmė ir rugių lauko plotelius. Tiesą sakant, kažkas panašaus į rugius matėsi tik gerokai toliau nuo pamiškės, kur buvo pakilesnė vieta, o prie griovio tarp vešlių ramunių ir smilgų styrojo tik pavieniai javų stiebeliai. Vieta patiko: žemose retokai išsikerojusiose ramunėse bus galima geriau įžiūrėti žvėris prieblandoje, žinoma, jeigu jie eis maitintis į tokių prastų javų lauką. Tačiau, kad šernai maitintis ateis, viltis buvo, nes Smalininkų apylinkėse tarp miškų šernams ganytis didelio pasirinkimo nebuvo. Apžiūrinėti ankstesnių naktų šernų veiklos pėdsakus, paliktus rugių lauke, laiko nebuvo, juo labiau, kad nebuvo galimybių perbristi per platų ir gilų griovį. Todėl iš karto teko ropštis į bokštelį. Tačiau bokštelis pasirodė besas – Dieve sergėk: sėdynė siaurut siaurutelė, atrama nugarai tiek paversta į priekį, kad atrodė, jog tuoj griūsi į apačioje telkšantį griovio vandenį.

Kadangi ką nors pakeisti nebuvo nei laiko, nei priemonių, teko susitaikyti su padėtimi ir sėdėti susigūžus, labai pasvirus į priekį, nuolatos baiminantis, kad gali išgriūti iš tokio netikusio statinio arba apvirsti su visu bokšteliu. Geriau jau būtų buvę sėdėti ant storesnės medžio šakos, bet storesnių medžių aplinkui neaugo.

Nors bokštelis šiek tiek sugadino nuotaiką, žvėrys neapvyklė. Vos spėjus šiaip ne taip

įsitaisyti ant siaurutės bokštelio sėdynės, sušniokstė, subraškėjo miško jaunuolynas už nugaros. Kaip retai tepasitaiko, šernai į palaukę traukė ne tyliai vorele, o pasiskleidę plačiu frontu, šnypsdami ir žvygčiodami, bėginėdami tai šen, tai ten į šalis. Žinoma, visa tai nustačiau tik iš klausos, nes, taip vargingai sėdint, nebuvo galimybės atsigręžti atgal. Kadangi šernų banda sparčiai artėjo, beliko tik užsitaisyti šautuvą ir laukti, kol žvėrys išlįs ant griovio kranto. Tačiau iki bokštelio likus pusimčiui žingsnių, šernai bėgimą sulėtino. Pamaniau, kad prieš žvėrimis išeinant į atvirą lauką, kaip paprastai būna, prasidės žvalgyba – pasiklausymas, oro uodimas, bet ilgašnipiams saugumas tą vakarą, atrodo, visai nerūpėjo. Jie tik dar plačiau pasiskleidė miško jaunuolyne ir pradėjo knisti miško paklotę, kažką garsiai kramsnotami ir čepsėdami. Ir tada išgirdau, kaip vienas šernas tipena tiesiai link bokštelio. Kilstelėjau šautuvą, bet atsigręžti veidu į miško pusę dėl nevykusios bokštelio konstrukcijos nepavyko. Ką gi, teks žvėrį praleisti iki griovio krašto. Tačiau šerno tikslai buvo kiti. Pridzimbines iki bokštelio šerniokas lyg niekur nieko pradėjo kasytis į bokštelio atramos kartį. To tik ir betrūko: ir taip baiminausi, kad bokštelis gali griūti į griovį, nes nors ir storokos jo atramos menkai tebuvo išskėtos į šonus, o čia dar ir žvėris pradėjo jį versti. Bet baidyti žvėrį nesinorėjo. Jeigu šernas taip drąsiai tiesiu taikymu atbėgo pasikasyti į bokštelio kartis, matomai jis tai daro ne pirmą kartą. Tad, galvoje toptelėjo mintis, jeigu bokštelis vis dar stovi, išsilaukys ir šį kartą. Nusprendžiau palaukti, kol pasikasęs ilgašnypis atsidurs tokioje vietoje, kad į jį būtų galima nusitaikyti. Bet tuo tarpu visa laukinių kiaulių banda pradėjo triukšmingai traukti pamiške toldama nuo bokštelio. Nenorėdamas atsilikti, kiek pasiklausęs nutolstančių gentainių bandos šnypštimo, nurisnojo paskui kitus ir maniškis įžūlusis bekonas. Pagalvojavau: nejaugi tuo ir pasibaigs mano medžioklė. Tačiau už kokių

šimto žingsnių šernai pradėjo lįsti iš miško į lauką. Na, ir pasipylė: tik šoka, šoka į pilną vandens griovį. Skaičiuoju: septyni, dvylika, dvidešimt – ir dar ne pabaiga... Vieni iš karto neria gilyn į rugių lauką, kiti dar maudosi, vartydamiesi ir teškendami griovio vandenyje. Kadangi dar gana šviesu, bandau įvertinti šernų bandos sudėtį: keturios didelės retais judais šeriais apšėpusios kiaulės, septyni pusplikiai pernykščiai puskiauliai, na, o visi kiti beveik vienodo ūgio karčiuoti „liūtukai“ – šiumečiai paršeliai. Iš viso suskaičiavau dvidešimt septynis šernus. Ne dažnai tais laikais paprastų medžiotojų medžioklės plotuose galėdavai pamatyti tokias gausias šernų bandas.

Buvau jau besusitaikęs, kad tą vakarą pakaks tik gražių vaizdų, tačiau dėl visiškai nesuprantamų priežasčių dalis šernų kaimenės, apsukusi ratą rugių lauke, atbrazdėjo į ramunyną, tiesiai prieš mano bokštelį. Tai buvo keturi antramečiai paršai. Teškendami kojomis per vandens sekliai užlietą dirvą, šerniokai tarytum vėl taikstėsi sugrįžti miškan. Beliko tik nusitaikyti ir miškan nubrazdėjo tik trejetas, o vienas (gal tasai įžūlusis) pasiliko ramunėse...

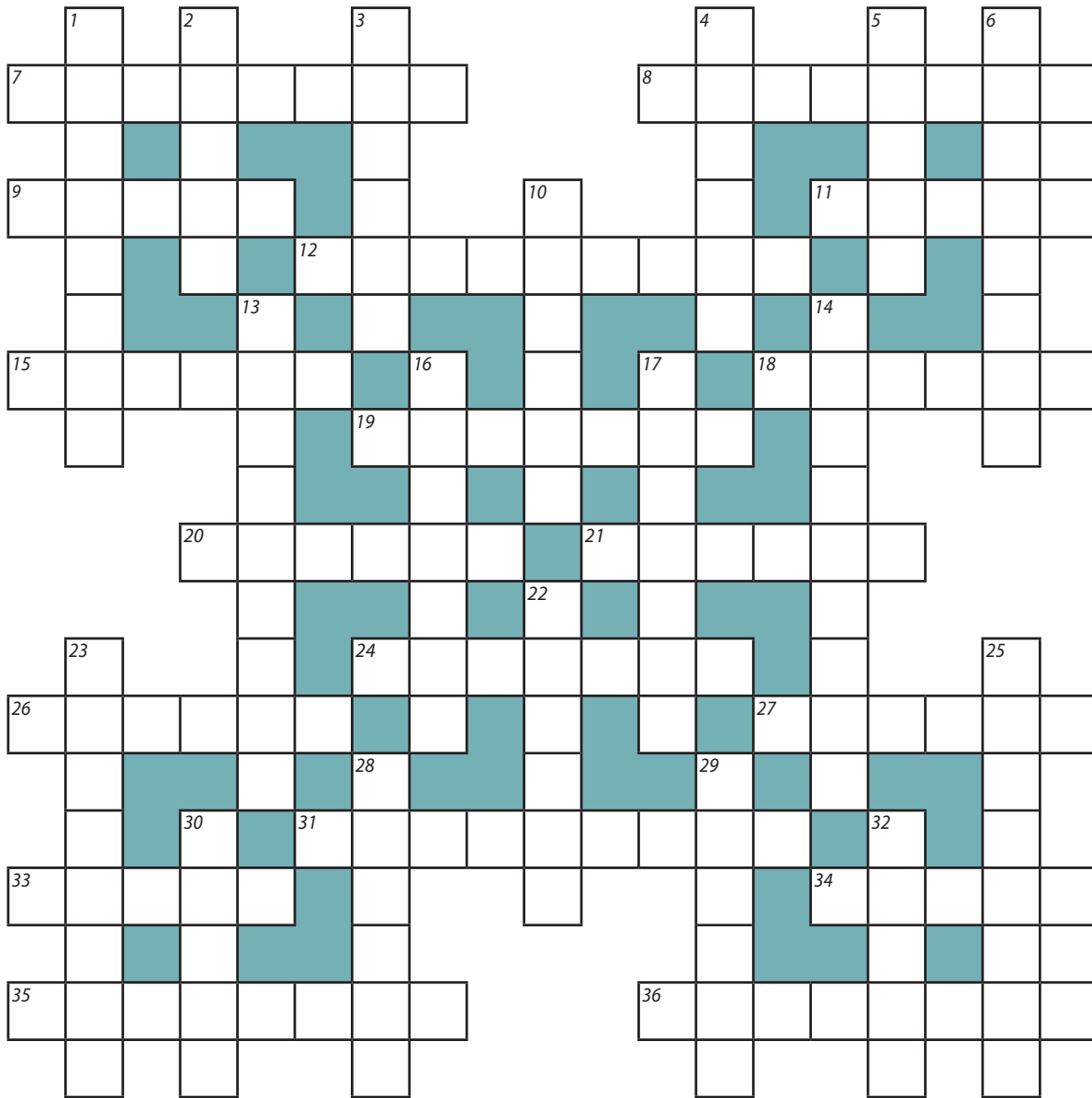
Išliuogęs iš bokštelio prietemoje apžiūrėjau statinio atramas. Kaip ir spėjau, nors bokštelis nesenai buvo surestas, šernai į jo „kojas“ jau buvo kasėsi ir anksčiau. Bokštelio atramos buvo padarytos iš gan storų nugenėtomis šakomis žalių eglėlių karčių. Šakų nukirtimo ir kitose žievės pažeidimo vietose buvo gausiai išsiskyrę sakai, o tai ir priviliojo šernus. Ilgašnipiai juk specialiai įsiruošia kasymosi medžius prie maudyklių, eglėlių žievę suraizydami iltimis, kad išsiskirtų sakai. Sunku pasakyti, kodėl jiems patinka kailį sutepti sakais: ar kad skaniau kvėpėtų, o gal, kad visokie uodai ir gyliai ne taip lengvai prieitų siurbti kraują.

Per ilgus medžioklių metus daugiau toks atsitikimas nepasikartojė, nors šiaip jau susitinkant su ilgašnipiais teko įvairių nuotykių patirti...

ALGIRO JASILIONIO piešinys

Grybai ir kiti augalai

Sudarė Ona GYLIENĖ

Vertikaliai: 1. Gegužraibinių šeimos daugiametis žolinis augalas, turintis žvyniškus, rudus arba gelsvai rudus lapus. 2. Paskutinis ir galingiausias hunų karalius, vienas iš galingiausių barbarų valdovų, kada nors puolusių Romos imperiją. 3. Vidutinių platumų klimato daugiametė, pasinėjusi po vandeniu jūrų žolė su ilgais šliaužiančiais šakniastiebiais. 4. Medžių, grybų, krūmų, javų nedidelė grupė, kuokštas. 5. Retas, daugiametis grybas, kurio vaisiakūnį sudaro daugybė baltų kotelių su viršūnėlėmis, kurios apgaubtos gelsva, šviesiai pilka arba ruda, balkšva kepurėle. 6. Vienametė arba daugiametė aukšta, didelį kerą sudaranti žolė, jos lapai linijiški ar plačiai linijiški, plokšti arba nedaug perpus sulenkti. 10. Pietų Lietuvos ežeras Druskininkų savivaldybėje, netoli Leipalingio. 13. Kerpė, auganti kauburiuotais, grūdėtai gniužulais (*Pertusaria*). 14. Viksvuolinių augalų šeimos daugiametė, trumpą šakniastiebę išauginanti, retą kerą sudaranti, iki 2 m aukščio žolė. 16. Penas, ēdalas kitaip. 17. Gražiai žydintis vasaržalis krūmas, kuris ypač tinka gyvatvorėms, tačiau randa savo vietą ir pasodintas pavieniui. 22. Pupinių šeimos vienmetis augalas, paplitęs Pietų Europoje, Afrikoje ir Azijoje, dar vadinamas kupranugarių žole. 23. Mokslinis grybo žaliuokės pavadinimas. 25. Lietuva vadinama žemės ūkio šalimi, kaip tai skamba kitaip. 28. Daugiametis astrinių šeimos augalas iš Afrikos, turintis daugybę šakniastiebių. 29. Kempinių šeimos kietas grybas, augantis ant beržų ir kitų lapuočių išvartų, kelmų. 30. Greitas gretiminių garsų kaitaliojimas. 32. Valgomas grybas gleivėta, mėsinga kepurėle.

Horizontaliai: 7. Parazitinis grybas augantis ant papuvusios spygliuočių ir lapuočių medienos, retai ant gyvų medžių. 8. Mirtinai nuodingas grybas, auga pavieniui, grupelėmis, po ąžuolais beržais, retai pasitaiko ir pušynuose. 9. Oda mažižiškai. 11. Mirtinių šeimos visžalis medis ar krūmas, kurio lapai paprastai odiški, neretai kvapūs. 12. Vertingas grybas, grybų pulkauninkas. 15. Nevalgomas grybas gaubta kepurėle, plonu tampriu kotu. 18. Pakraštinė, jaunesnė medienos dalis, skala. 19. Baltoji, durpinė samana. 20. Vienametis vandens augalas su asimiliojančiomis pridėtinėmis šaknimis, dar vadinamas vandens riešutu. 21. Lūpažiedžių šeimos nemalonaus kvapo augalas. 24. Žemaūgis (15–60 cm) krūmokšnis su toli šliaužiančiu šakniastiebiu ir su daugeliu kylančių pilkšvų šakelių. 26. Razetinių šeimos vienametė arba daugiametė žolė, retai krūmokšnis arba krūmas šviesiai geltonais žiedynais. 27. Varpinių šeimos augalas staciū arba laužtiniu stiebu. 31. Blizgutinių šeimai priklausantis, retas, nevalgomas grybas. 33. Dažniausia ir gausiausia kerpė, auganti įvairiai šakotais gniužulais. 34. Vienametė arba dvimetė žolė, apaugusi paprastais ir šakotais plaukeliais, dažna linų piktžolė. 35. Valgomas grybas ruda gleivėta kepurėle. 36. Megztas arba siūtas apmovas plaštakai.

Kryžiažodžio atsakymus paskelbsime kitame numeryje.

Kryžiažodžio, išspausdinto žurnalo „Mūsų girios“ 2024 m. Nr. 7, atsakymai:

Vertikaliai: 1. Saulakis. 2. Alovė. 3. Linokė. 4. Guotas. 5. Kibis. 6. Rietmenė. 10. Sprigė. 13. Juodgalvė. 14. Pentinius. 16. Beragis. 17. Aldrūnė. 22. Viksva. 23. Daratėlė. 25. Šilagėlė. 28. Akenis. 29. Strugė. 30. Žiemė. 32. Pienė. **Horizontaliai:** 7. Kaulenis. 8. Guveinis. 9. Plėvė. 11. Mirta. 12. Skirpstas. 15. Lietus. 18. Gebenė. 19. Veigelė. 20. Agaras. 21. Brėžis. 24. Pipirnė. 26. Garšva. 27. Builis. 31. Akišvietė. 33. Itris. 34. Visgė. 35. Šlamutis. 36. Aguonėlė.

PONSSE

Patikrinta, patikima ir ištikima pagalbininkė
miškininkystės versle – medkirtė

PONSSE ERGO 8W

Kuo ypatinga medkirtė PONSSE ERGO 8W?

- Perkamiausia PONSSE mašina pasaulyje;
- Stačių šlaitų ir sudėtingų reljefų nugalėtoja;
- Pasižymi puikia reputacija retinimo ir regeneracinio kirtimo plotuose;
- Efektyvi net pačiomis ekstremaliausiomis oro sąlygomis.

Sužinokite daugiau

Miško technikos pardavimas: +370 661 11319; +370 610 27218

Servisas: +370 700 55100
Atsarginės dalys: +370 614 03734

Baltic Agro
MACHINERY

www.balticagromachinery.lt

BALTIC AGRO MACHINERY LIETUVA

PONSSE LIETUVA

Grandininiai pjūklai su charakteriu

Susipažinkite su mūsų medžių priežiūros grandininiais pjūklais

Kokios užduotys jūsų laukia medžių viršūnėse? Kiekvienas mūsų medžių priežiūrai skirtas grandininis pjūklas pasižymi tam tikromis charakteristikomis - taip pat kaip ir jūs. Greitas pjovimas, ypatingas pjūvių tikslumas ar nepriekaištingas manevringumas - rinkitės kas svarbiausia jums.

Daugiau informacijos husqvarna.lt